De

CARTHVSIANORVM,
CARMELITARVM,
AVGVSTINIANORVM,
DOMINICANORVM,
FRANCISCANORVM,
CAPVCINORVM,

extra & intra mœnia Moguntina

COENOBIIS;

nec non

ALBARVM DOMINARVM,
D. CLARAE,
D. AGNETIS,
SORORVM de tertia D. FRANCISCI regula,
CONGREGATIONIS B.M.V.

in vrbe

PARTHENONIBVS

BREVES DISSERTATIVNCVLAE.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. D.

Auſſa, cur ſequentes de dictis in titulo præfixo Cœnobiis Diſſertatiunculas hic ſubiungam, hæc mihi fuit, quod eorum, quæ olim iam floruere, *Serarius* rerum Moguntiacarum libro I cap. XXXI ſect. III p. 79 breuiorem iuſto fecerit mentionem; ego vero eorum, quæ ab ipſius temporibus demum cœpere, l. d. p. 78 nomina tantum attulerim, peculiari eorundem deſcriptione hunc in locum, quo de cœnobiis *Albarum Dominarum*, *D. Claræ*, & *D. Agnetis*, fuſius me dicturum pollicitus ſum *, reiecta.

* *pag.* 80; *quo tamen loco pro* ſectione I *legas velim* ſectione III. *Hæc inter enim ordinem & ſeriem operis aliquantum immutare placuit.*

Egi autem de iis ex monumentis domeſticis, iisque fide dignis, inſperſis hic illic diplomatibus, quæ mihi ad manus venere, litterisque aliis; reſciſſis tamen omnibus, quæ proprie huc non pertinebant. quippe breuitati ſtudendum duxi.

De cœnobio *B. M. V.* quod vulgo *Monaſterium altum* appellatur, mihi, quod adderem, nil occurrit, præter deſignationem reliquiarum & bonorum mſcr. quæ Francofurti ad Mœnum in bibliotheca celeberrimi Polyhiſtoris & Reipublicæ patriæ Senatoris, *Zachariæ Conradi* ab *Vffenbach*, habetur, ac inſcribitur, *Eccleſiaſticus theſaurus & bona* S. Mariæ *ad* altum Monaſterium, *cui Domina Mathildis Abbatiſſa præeſſe videtur* *; ne tamen eam hic darem, ceterisque præmitterem, non vna mihi fuit ratio. Quod monere viſum, vt ſcias, cur de eo non item, ac de reliquis in vrbe parthenonibus hoc loco egerim.

* *Vid. pars IV* bibliothecæ Vffenbachianæ, *vol. LXXXIII n. XVI p.* 45. *Quod n. III p.* 44 *præcedit* diploma fundationis, *eſt id ipſum, quod* Serarius *l. d. lib. II cap. XXXII p.* 182 *habet.*

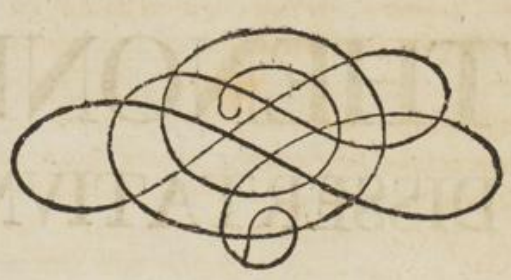

De

De origine, fatis, ſtatuque EREMI *ſiue* CLAVSTRI FF. CARTHVSIENSIVM, *extra mœnia Moguntina.*

I

De auctore Domus ſiue Eremi huius.

Arthuſienſium Eremus ſiue clauſtrum originem ſuam debet Archiepiſcopo PETRO; quippe qui viſo in Galliis, diligentiusque inſpecto morum, religioſæque conuerſationis, quo *D. Brunonis* ſodales vtebantur, modo, cum redux Moguntinenſem inſediſſet cathedram, ſua in diœceſi locum illis dedit, euocatis e ſuperiore Germania quibusdam alumnis, quorum vnus *Ioannes*, cognomento *Polonus*, nouæ plantationis Rector a Capitulo, vt vocant, generali deſignabatur.

II

De tempore, quo cœpit.

Circa annum MCCCVIII id contigiſſe, *Trithemius*, *Bruſchius*, *Cratepolius*, aliique illius veſtigia ſecuti tradunt. Idem docent faſti *FF.* domeſtici, clariſſimeque oſtendunt, cenſus, poſſeſſionesque, quas *Petrus* poſtea anno MCCCXX tabulis peculiaribus complexus eſt, vna cum loco habitationis, iam anno MCCCXII eorundem in peculio fuiſſe, domumque, quam in Rhingauia excitare cœperant, Ordini eodem anno contributam, ſiue, vſitato loquendi modo, incorporatam.

III

De primo eius loco.

Locum autem pro aſceterio ſtatuendo eis adſignauit in Rhingauia, inter caſtrum *Scharpfenſtein* & vicum *Kidderich*, eumque *S. Petri Vallem* appellari voluit; ſimul vero neceſſaria vitæ & cultui ſubſidia liberaliter attribuit, benigneque; vti quidem tabulæ hæ enarratius docent.

In nomine Domini, Amen. Nos PETRVS *Dei gratia ſancte Moguntine Sedis Archiepiſcopus, ſacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, omnibus in perpetuum. Quia dictum Apoſtoli dicentis:* Omnia in manu Dei ſunt, & nos de manu eius recipimus; *iugi meditatione conſiderantes, aduertimus, que & quanta de manu Domini ex eius largiflua bonitate receperimus licet immeriti, ſolicite ac interne, inſpiratione nobis collata diuinitus, ſine qua nulla bona mens conceditur mortalibus, cogitare cepimus, quomodo & qualiter de talento nobis tradito diuinitus Regi Regum fructum de hoc circa ſui famulatus augmentum redderemus cumulatum.*

Conſideratis igitur vniuerſis eterni Patris familias diſpenſatoribus, quibus in regionem longinquam celeſtis patrie nobis parare locum abiens, vineam ſuam, ſanctam videlicet eccleſiam, exemplis & doctrinis pro ſui nominis & laudis incremento excolendam, pia diſpoſitione conſtituit, humilis & ſancta Fratrum Ordinis Carthuſienſis vita & religio, que quaſi exemplar vite Saluatoris omnium, in terris quondam pro noſtra ſalute degentis, relucens, vitam ſui precurſoris, ac deinde Patrum ſanctorum, quorum vita & conuerſatio eorum regula dignoſcitur, clare & pre cunctis clarius & ſingularius exprimens, noſtre conſiderationi ſe obtulit, & deuota quodammodo occupatione mentem noſtram ſic diebus inuoluit & noctibus, quod felices nos exiſtimauimus, ſi noſtra ad hoc faciente ſollicitudine, expenſisque ac oportunis laboribus ſuffragantibus eundem Ordinem, & Fratres ad partes Reni,

nostre videlicet diocesis Moguntine, vbi dictus Ordo adhuc penitus erat incognitus, deducere valeremus, vt plebs ibidem nobis commissa, eorum sanctis erudita exemplis, sue deuotionis proficeret incrementis.

Quesita & inuenta oportunitate Fratres dicti Ordinis non sine feruenti desiderio ad nostram euocauimus presentiam, ipsius nostre deuotionis diu conceptum propositum circa eos, & eorum Ordinem proponendo. Deinde Fratribus & Ordini predicto iuxta decursum Reni in Ringauia in valle, que noua Domus *dicebatur hactenus, locum pro monasterio construendo, & Conuentu ibidem perpetuo Deo famulando dedimus & donamus, ac eisdem Ordini & Fratribus pro habenda ibi mansione perpetua iuxta distinctionem & limitationem terminorum per nos factam, in presentia multorum deuotorum & fidelium nostrorum, cum in dicto loco in honorem omnipotentis Dei, & gloriose genitricis Virginis Marie, sanctique Ioannis Baptiste, lapidem erigeremus fundamenti, & cum eundem locum appellandum de cetero felici intitulatione* Vallem sancti Petri *intitularemus, que distinctio seu limitatio a fontibus inclusis vsque ad finem pratorum dicte vallis mediis hinc inde interclusis, videlicet agris, pratis, pascuis, riuulis, & syluis, & vsque ad summitates montium, que a transeuntibus in valle videri possunt, & non vltra se extendit, presentis scripti patrocinio confirmamus; volumus tamen, vt in nemoribus adiacentibus pleno participio lignorum, & pascuis pro suis necessitatibus perfruantur, & vt dictus locus iuxta nostram solemnem intitulationem* Vallis sancti Petri, *vt prediximus, appelletur.*

Et licet ecclesie nostre Moguntine ea sollicitudine & diligentia, prout decuit, DEO auxiliante prefuimus, quod ipsa nullis penitus possessionum seu redditum sit dimembrata prouentibus, sed potius notabiliter apparenterque possessionum & redditum sub nostro felici regimine profecerit incrementis, in fundatione tamen dicti monasterii, quod pro remedio anime nostre fundauimus, nihil penitus de bonis dicte ecclesie nostre Moguntine, quam solum locum, nulli prorsus vtilitati, sed cuidam venationi, imo potius vagationi deditum abstulimus, sed prouentus, de quibus dicti Fratres sustentari debent, eis de bursa nostra comparatos, duximus largiendos. Dedimus siquidem dictis Fratribus & donamus in villa Eschbach superiori *tertiam partem decime, item in* Eschbach inferiori *de quibusdam agris viginti & quatuor octalia siliginis & tres modios, nouem octalia auene & sex pullos estiuales; item in terminis ville* Hausen *de quibusdam agris & pratis duo maldera siliginis, tres modios & dimidium papaueris. Item ibidem quedam prata & nemora, item de decima in villa* Weilbach *centum maldera siliginis, duo maldera pise, viginti quatuor saccos auene, mensure Moguntine, duas libras Hall. item in predicta villa de quibusdam agris quinque maldera siliginis. Item in villa* Wicker *de vno manso & dimidio decem & octo maldera siliginis. Item de parte decime predicte ville viginti tria maldera siliginis mensure Moguntine. Item de decima vini ibidem, & nouem iugeribus vinearum minus vna virga, quatuor carratas vini communis, item de area & pratis ibidem viginti solidos Hallens. item in villa* Massenheim *sex maldera siliginis, duos saccos auene, & triginta quartalia vini Franci, quod soluunt* Henricus *dictus* Scheckelman, *& sui heredes; item in villa predicta* Reinoldus *& mater sua soluunt sex den. Col. de dimidio iugere vineti; item quandam insulam Reni, que est ex opposito ville* Waldaffen. *Item quosdam redditus in* Ingelheim *&* Osterich, *qui sunt deuoluti ad nos per mortem Ioannis Presbyteri ex hospitali in* Oppenheim, *quæ ipsis omnia & singula pro sustentatione eorum perpetua elargimur.*

In cuius rei testimonium & perpetui roboris firmitatem presentes litteras sigilli nostri appensione duximus communiri. Actum & datum Moguntie. Anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, XII Kalend. Iunii.

IV

De eiusdem alio transferendæ caussis.

Quum vero *Petro* fundatore fatis functo a Nobilibus Rhingauiæ, venatu per tractum istum exclusis, variis modis impeterentur, adeo, vt vitam religiose tranquilleque secundum Ordinis regulas agere amplius haud possent, alias anno MCCCXXII visum fuit quærere sedes.

V *De*

V

De prona Matthiæ *circa eandem transferendam voluntate.*

Matthiam, quem hac de caussa reuerenter compellabant, admodum experti sunt facilem. Simul enim ac alium sibi locum concedi rogarant, *Henrico* de *Rodenstein*, *Emelrico* de *Rüdisheim*, & *Ioanni* de *Fontibus*, ad ædem metropolitanam Canonicis, commissum, vt in rem diligenter inquirerent, & comperto, ita se illam habere, Fratribus deferrent. Quod & factum; vt sequentibus manifestum fit litteris.

Gotfridus *Custos*, Eberhardus *Cantor*, *totumque Capitulum ecclesie Moguntine vniuersis, tam presentibus quam futuris, salutem in Domino sempiternam. Alma mater ecclesia summi Patris vestigiis inherendo illos vberiori retributione prosequitur, quos feruenti deuotaque contemplatione, penitentiis, orationibus fructuosis hortum huius labentis seculi nouit rigare aquis spiritualis gratie & doctrine. Hi sunt Fratres Ordinis Carthusiensis, in quibus nedum religio, sed totum corpus ecclesie exemplum regularis discipline, velut in speculo castitatis & innocentie, possunt & poterunt intueri, lasciuie tenebris profugatis. Propter que recolende memorie Dominus* Petrus, *Archiepiscopus Moguntinus, volens prefatum Ordinem adornare nouellis plantationibus filiorum, eisdem Fratribus spirituali instigatione motus, pure propter Deum contulit locum, quem vocauit* Vallem S. Petri, *circa* Scharpenstein, *cum suis appendicibus, & quosdam redditus, & alia bona, que in suis litteris plenius continentur, ad edificandum ibidem monasterium, domum, cellas, & alia conuenientia ad Conuentum secundum illius Ordinis regulam construendum. Verum quia nouis periculis emergentibus, que conuenit nouis antidotis reparari, quidam eorum vicini eosdem grauiter perturbantes, in tantum, quod diuina ibidem pacifice celebrare non possunt; quare proponunt, necessitate vrgente, ad alium locum, videlicet prope ciuitatem Moguntinam, magis eis congruum, se transferre. Quibus donationi facte per prelibatum Dominum* Petrum, *ac translationi faciende, Concanonicis nostris per campanam solemniter conuocatis, in Capitulo nostro generali, scilicet in Vigilia B. Thome Apostoli, vnanimem consensum adhibemus, eundemque sigilli nostri magni appensione munimus. Datum in Moguntia anno Domini MCCCXXII, Vigilia supra dicta.*

VI

De loco, in quem translata.

Delectus autem mons prope Moguntiam, iuxta *S. Albani* monasterium. Et quidem non sine singulari quodam viso siue ostento, vt vetus traditio habet. Quam vel in lectoris gratiam referre iuuabit, sicut nobiscum scripto fuit communicata. *Vidit religiosus quidam integræque vitæ senex ac Pater in cœnobio* D. Iacobi, *nocturnis priuatim vacans orationibus, in monte ab oriente monasterii sui in loco, vbi nunc est Carthusia, scalam in cælum vsque directam, & angelos sursum, deorsumque currentes, varia materiarum genera congerentes, ligna architectorum more malleis terræ infigentes, & ædiculas construere gestientes; dumque sollicite secum perpenderet, quidnam diuinæ innuerent admonitiones, timeretque, ne cælitus sibi oblatam visionem reticens Dei fortassis voluntatem impediret, visionem hanc Confratribus suis, aliisque plurimis manifestauit.*

Quocunque vero se res habet modo, id patet, traditum ita fuisse vel istis iam temporibus. Sic namque Reuerendi, quibus negotium *Matthias* commiserat, Canonici; *Quapropter Reuerendus in Christo Pater & Dominus noster* Matthias, *Archiepiscopus Moguntinus, ad prædictos Fratres pios oculos dirigendo, eosque a tantis periculis cupiens liberare, nobis dedit per suas patentes litteras in mandatis, vt eisdem Fratribus de congruo & securo loco auctoritate ipsius prouideremus in diœcesi Moguntina. Fratres vero prædicti inuenerunt non sine inspiratione Spiritus S. locum idoneum, pacificum, & quietum, scilicet montem iuxta* S. Albanum, *angelorum sibi visione ostensum, in quem sese transferre satagunt, vt ibidem in solitudine altissimo Creatori famulentur.*

Inde etiam factum, vt tum statim *Catharina* zum *Spiegel*, femina probi moris, piaque admodum, vineas suas, totum Carthusiæ locum occupantes, Fratribus sollemni adsignaret donatione.

VII

De translatæ confirmatione.

Eleemosynis itaque piorum largiter adiuti Fratres, operi manus admouere, & relicta, quam vsque huc incoluerant, domo anno MCCCXXIV huc se contulere, *Matthia* Archiepiscopo his consensum suum præbente tabulis.

MATHIAS, *Dei gratia sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, omnibus Christi fidelibus salutem in eo, qui venturus est iudicare viuos & mortuos. Candor lucis eterne, Dominus in excelsis, in sue visceribus pietatis, nostre salutis, quam quidem proprio corpore mercatus est, clementer prospiciens incrementum, vt qui nostris demeritis in lacum demergimur, illorum piaculis subleuemur, qui pro nostris reatibus diu noctuque deuotis orationibus insistendo, iram Dei placare non cessant. Huius rei non immemor recolende memorie Dominus* Petrus, *Archiepiscopus Moguntinus, predecessor noster, more pii Patris & veri Pastoris, salutem subditorum velut propriam mente gerens, gemma deuotionis nitide ingenti feruore decorauit diocesin & prouinciam Moguntinam, que humilitate perforata, auroque contexta ornamento pure conscientie vinculatur. Est enim gemma ista coruscans deuotio Fratrum* Ordinis *de* Carthusia, *quos prefatus Dominus* Petrus *ad alueum Reni nostre Moguntine diocesis euocauit, eisque liberaliter intuitu diuine Maiestatis* Vallem, *quam vocauit* S. Petri, *circa castrum* Scharpenstein *contulit, & plura alia, prout in litteris eiusdem Domini* Petri *vberius continetur; sed propter peruersorum anfractus, & alias vrgentes causas ibidem Domino, quod graue ferendum est, prout Ordo ipsorum edocet, quiete famulari nequibant. Quam ob rem Fratres prelibati nobis humiliter supplicarunt, vt auctoritate nostra possent ad alium locum nostre diocesis magis pacificum se transferre.*

Nos igitur, qui iugi sollicitudinis studio domum Domini vbertate fructuum cupimus habundare, vt nostre plebis deuotio eorum sanctis operibus erudita ad altiora conscendat, Honorabilibus Viris Henrico *de* Rodenstein, Emerico *de* Rüdensheim, *&* Iohanni *de* Fontibus, *Canonicis ecclesie Moguntine, Deuotis nostris, dedimus in mandatis, vt, si causa subesset translationi & donationi predictis, vice nostra, consentirent. Fratres vero predicti locum magis quietum sibi acquirentes, diuina gratia mediante, videlicet montem prope Moguntiam iuxta S. Albanum versus Renum, qui* non sine sancti Spiritus oraculo Beati Michaëlis Archangeli *nuncupatur, ibidem se transferentes, Capellam, Cellas aliquas, & alia conuenientia construendo; quibus omnibus predicti nostri Commissarii causis legitimis eos mouentibus auctoritate nostra consenserunt, predictis etiam omnibus Capitulum nostrum Moguntinum consensum vnanimem adhibuit, prout in litteris super his confectis plenius est expressum.*

Quia vero, sicut eidem Domino Petro *in Pontificali dignitate Deo fauente successimus, sic in affectus plenitudine in his, que compendium subditorum concernunt, successisse debemus, translationem, edificationem, consensumque Commissariorum nostrorum, ac etiam Capituli nostri Moguntini, nec non donationem, seu donationes eisdem Fratribus per prefatum Dominum* Petrum *factas auctoritate Ordinaria per presentes in nomine Domini confirmamus, concedendo eisdem Fratribus, vt libere ibidem diuina valeant celebrare, ac Conuentum habere, aliaque Dei opera exercere secundum ipsius Ordinis tam priuilegia quam statuta, & Canonicas sanctiones, & quod Capellam, seu ecclesiam cum atrio, vbi suos defunctos sepelire possint, facere valeant consecrari per quemcunque Archiepiscopum vel Episcopum, habentem executionem sui Ordinis Catholicam, & gratiam Sedis Apostolice obtinentem.*

In cuius nostre confirmationis testimonium euidens, & perpetuam roboris firmitatem sigillum nostrum duximus presentibus litteris appendendum. Datum & actum Pinguie feria sexta proxima post annuntiationem B. Marie Virginis gloriose, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto.

VIII

De appellatione eiusdem.

Quod ita statuere asceterium, vocatur *Domus in monte S. Michaelis*, siue, vt vernacula in litteris antiquis est; *Das Hus vff S. Michaelsberg by Menz Carthuser Ordens. Domus* quidem, more loquendi Carthusiensis instituti Fratribus sub prima

statim

ſtatim Ordinis initia recepto; ceterum a loco, in quo ſuſcitatum fuit, *domus in monte S. Michaelis*, item *ſacra domus Ordinis Carthuſienſis in monte S. Michaelis extra muros Maguntinenſes.*

IX

De æde ſacra eidem adſtructa.

Aedes, quam adſtruxere, ſacra ſurrexit beneficio *Ioannis*, Archigrammatei Bingenſis, ad culmen perducta anno MCCCXXX; quam dein anno MCCCL ſollemni ritu conſecrauit *Albertus*, Epiſcopus Ippuſenſis & Suffraganeus Moguntinus. Fidem faciant, quas appono, tabulæ.

Frater ALBERTVS *de* Bichelingen, *Dei gratia Ippuſenſis eccleſie Epiſcopus, Vicarius in Pontificalibus Reuerendi Domini, Domini noſtri Gerlaci, Archiepiſcopi Moguntini, vniuerſis, quibus preſentes exhibite fuerint, cupimus fore notum, quod ſub anno Domini MCCCL, feria III infra octauas Paſche, diuina nobis aſſiſtente clementia, eccleſiam Fratrum Carthuſie extra muros Moguntinos in honorem* ſancte & indiuidue Trinitatis, *Beatorum* Ioannis Baptiſte, Michaelis *Archangeli, & omnium Angelorum cum Capella ſacriſtie & altari eiusdem in honorem Beatorum* Martini, Hugonis, Nicolai, *& omnium ſanctorum Confeſſorum, nec non Capellam cum altari in Capitulo dictorum Fratrum in honorem ſanctorum* Iohannis *Euangeliſte*, Andree, *&* omnium Apoſtolorum, *cum duobus altaribus in choro conuerſorum eccleſie Fratrum predictorum, vnum videlicet glorioſe Virginis* Marie, *beate* Catharine, *&* omnium ſanctarum Virginum, *reliquum vero in honorem* S. Crucis, *&* omnium ſanctorum martyrum *conſecrauimus per manuum noſtrarum impoſitionem, ſecundum formam ſancte matris eccleſie, adhibitis ſolemnitatibus debitis adhibendis.*

Propterea vniuerſis Chriſti fidelibus diuine propitiationis meritum viis & modis ſalutiferis augere in Domino deuote cupientes, omnibus igitur confeſſis & contritis, qui dictis Fratribus pro Conuentu, vel fabrica, eccleſie luminaribus, vel aliis ornamentis eccleſiaſticis manus ſuas porrexerint adiutrices, vel qui cauſa peregrinationis in feſtiuitatibus, videlicet Natiuitatis Chriſti, Paſche, Pentecoſtes, Corporis Chriſti, *glorioſeque Virginis* Marie, *nec non Patronorum predictorum, & in dedicatione eccleſie prenotate ipſam eccleſiam acceſſerint, ibidemque cum cordis contritione tria* Pater noſter, *& tria* Aue Maria *in laudem & gloriam omnipotentis Dei, & glorioſe Virginis Marie, ac omnium Sanctorum deuote orauerint, de ipſius Dei miſericordia, beatorumque Petri & Pauli Apoſtolorum gratia & meritis confiſi, authoritate noſtra, qua fungimur, quadraginta dies indulgentiarum cum vna carena in Domino miſericorditer relaxamus. Inſuper dedicationem predictorum eccleſie, Capellarum, & altarium futuris perpetuis temporibus in antea, in Dominica, qua cantatur* Miſericordias Domini, *preſentibus ſtatuimus ſolemniter ſecundum ſancte matris eccleſie inſtitutionem celebrandam. Data anno Domini MCCC quinquageſimo, feria ſecunda poſt Dominicam Quaſimodogeniti.*

X

De Sacellis eiusdem, eorumque auctoribus.

Sacella vero aliis ſuas debent origines. Id enim, quod *S. Ioanni Baptiſtæ* ſacrum eſt, ſuo ſumtu ſtatuit, in eoque tumuli locum ſibi elegit *Ioannes*, Camerarius *de* Wormatia, *dictus* Dalberg, magni Eques nominis; id quod Prior & Congregatio in litteris, anno MCCCLXXIV die Saturni D. Nicolai ferias proxime ſubſecuta datis, hiſce verbis memorant prædicantque: *Die Capellen bi vnſer Kirchen, die ethvvan der Goddechtig Ritter Her* Iohann Kemer *ſelig buvvete, vnd darinne begraben lyt.* Quod dum refero, non poſſum, quin ſtatim ſubiiciam, *Ioannem* ab *Hirſchorn*, eximium veteris familiæ Equitem, ſiue, vt iſtis temporibus loquebantur, Militem, clauſtri tum inquilinum, eodem hoc anno MCCCLXXIV centum florenos aureos Priori ac Contubernio numeraſſe ad fouendi luminis perpetui in hac Capella vſum, (*daſs vvir*, vt ipſi produnt, *die Capelle an alle geluchte mit vvaſſe vnd oley bevvaren, vnd evviglich beluchten ſollen.*)

Sacellum *D. Mariæ Magdalenæ* dicatum, *Capitulum* vulgo, condidit *Emico* de *Landeck*, qui die XXVIII Ianuar. an. MCCCLXXXV vel sequenti diem suum obiit, Fratrum per XXX annos cohabitator admodum beneficus.

Id, quod *Saluatoris* dicitur, sæculo XV suscitarunt *Ioannes Stirn*, Francofurti ad ædem B. M. V. in monte Vicarius, & *Bartholomæus Heidelberger*, ciuis ibidem & aurifaber, qui tandem religionis ductus studio huc concessit, ac FF. Præbendarius, vt loquuntur, factus est.

XI

De eiusdem Benefactoribus.

Enimuero & alii fuere, quorum pia liberalitate Eremus hæc noua subinde cepit incrementa. Quos inter Augustissimus quidem Imperator *Carolus IV* peculiaribus tabulis honestissima Fratribus concessit priuilegia, immunitatem scilicet a teloniis, omnibusque exactionibus; tum vero licentiam ac facultatem quotannis in vsum Domus XXV succidendi arbores in silua Francofurtensi.

Cæsarem imitatus *Ioannes II*, Archiepiscopus & Elector, eos a præstatione quorumcunque subsidiorum & id genus collationum aliarum liberos esse voluit; id quod sequentes docent tabulæ, circa an. MCCCCVIII confectæ.

IOHANNES *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus &c. Vniuersis & singulis, tam presentibus quam futuris, ad quos presentes nostre littere peruenerint, salutem in vero omnium salutari. Religiosis sanctarum deuotionum locis, personisque in eisdem degentibus, hys presertim, qui, diuina eis aspirante clementia, in corporali maceratione pro corona legitime certant gloriosa, illa eis vtique munera concedere nos delectat gratiarum, quibus in agricultatione minus impediri valeant Crucifixi; ac eo liberius, tamquam oportunam partem eligentes, altissimo Patri luminum militare.*

Quamquam igitur sacra domus Ordinis Carthusiensis *in monte* S. Michaelis *extra muros Maguntinenses, per felicis recordationis quondam Dominum* Petrum, *tamquam inceptorem, & consequenter quondam Dominum* Mathiam *velut consummatorem, Archiepiscopos Maguntinos, predecessores nostros, pro diuine laudis cultu, beate Marie, Dei genetricis, ac totius curie celestis veneratione condigna laudabiliter sit fundata, & feliciter instaurata, in qua quidem domo quamplures, tam Clerici quam laici, huius mundi pomposas relinquentes vanitates, eterne vite premia sequentes largientis fructus honoris & honestatis in pin-*
* f. iii *gvvedine Spiritus,* pretulerunt, preferent de futuro, &, vt speramus, sua deprecatione continua, furorem arguentem, & iram Domini corripientem, misericorditer frequentius auerterunt, & hodie valent auertere; tamen, ac experientia veraci didicimus, domus eiusdem religiosi in Christo nobis sincere Dilecti Prior & Conuentus, tempore dictorum, & aliorum predecessorum nostrorum, & nostris similiter temporibus in postulatione subsidiorum, procurationum, & aliarum subuentionum, exigente vtilitate & necessitate ecclesie nostre p. t. impositorum aut impositarum, a sue deuotionis contemplatione frequentius fuerunt impediti, & verisimiliter possent in posterum perturbari.*

Nos igitur dictorum predecessorum nostrorum inherendo vestigiis, quibus dictos, locum & personas, gloriosis instaurationum fundauerunt initiis, easque fauore volentes prosequi gratioso, ac sperantes in Domino, quod quicquid nostra, seu successorum nostrorum possibilitas non obtinet, eorum nobis intercessione donetur, & vt eo quietius Domino virtutum valeant famulari; de vera scientia --- predictos Priorem, Conuentum, personas & domum earum, earumque successores ---- ab omnibus ---- impetitionibus, postulationibus, exactionibus quorumcunque subsidiorum, procurationum, & aliarum subuentionum - - - - eximendos duximus &c.

Frielo Boderam, ciuis Moguntinus e Patritiorum ordine, an. MCCCCII, V Idus Octobr. fato suo functus, *Ortvvinus Hoppener*, Sacerdos Francofurtensis, postea factus Carthusiæ alumnus & anno MCCCCXVIII Prior, *Petrus* im *Hofe*, Marpurgensis, Collegialis B. M. V. ad gradus Cantor, an. MCCCCXLIII, die XXI Martii morte interceptus, *Petrus Oberkam*, Vicarius ad D. Catharinæ

Oppen-

Oppenhemii, anno MD, die II Aprilis mortuus, veteres illorum facultates aliis beneficiis ac commodis auxere.

XII

De illustribus eiusdem incolis.

Vti vero hi bonis suis Domui huic attulere incrementum; ita alii non parum ei affudere splendoris ac ornatus, religionis quam in ea excoluere studio, viri cetera natalium nobilitate maxime illustres. Quippe, vt aliquos tantum afferam, cum omnes recensere nimis longum foret, mollioris vitæ commodis abiectis, vltro in hac Domo circa an. MCCCCXXXVIII monasticen professi sunt duo germani fratres, e familia *Brendeliorum* de *Hohenburg* siue *Homburg*, e qua Celsissimus Archiepiscopus *Daniel* ortum traxit. Tum vero *Ioannes* ab *Isenburg*, familiæ Büdingensis, Archipræsulis *Dietheri* frater, qui anno MCCCCXXXIX Prior factus est Domus, quæ *noua Cella* appellatur, in *Grünau*; quo tamen officio se post abdicauit, vt Deo hoc quietius seruire posset, & an. MCCCCLXIII cursum suum laudabiliter consummauit. *Ioannes* item de *Bellersheim*, magnaque & veteri prosapia vir, qui Ordinem hic intrauit anno MCCCCXLI, & an. MCCCCLXIV, die IX Martii spiritum Deo reddidit; cum maxime vero *Florianus*, designatus Archiepiscopus Gnesnensis, qui honoribus atque omnibus vitæ huius deliciis sponte abdicatis, in humilem *D. Brunonis* familiam hic se redegit, ac anno MDLI, inter ipsa adhuc tirocinia, viuendi fecit finem, dignus habitus, quem *charta Capituli generalis* his memoret verbis: *Obiit Reuerendissimus in Christo Pater ac Dominus, Dominus* Florianus Susla Warschania, *Archiepiscopus designatus Gnesnensis, nouitius in Domo Moguntiæ, qui habeat tricennarium per totum Ordinem.*

XIII

De deuastatione eiusdem Brandenburgica.

Sedenim anno MDLII, Priore admodum Venerabili *Vito* a *Dulcken*, Prouinciæ Conuisitatore, die octauo a festo B. V. adsumtæ, hora IX nocturna, incendio, de quo *Serarius* rerum Moguntiacar. lib. I cap. VII & XXXI, Brandenburgico claustrum hoc pæne totum in cineres resedit: nil enim a flammis illæsum mansit præter granarium iuxta molam, & quatuor Fratrum domicilia (*Cellas* vulgo vocant)

XIV

De misero Fratrum illo tempore statu.

Domo sic in bustum coniecta, plerique Fratrum ad alia prouinciæ cœnobia missi fuere, paucissimi remansere, vitam Moguntiæ in domo, quæ vulgo *zur Eych* dicta, mærorem inter ac lacrimas tolerantes. Quin anno sequenti, dum Prior *Vitus* a *Dulcken* vltimum poneret spiritum, nonnisi vnicus supererat Sacrista, qui animam trahenti assisteret. Vnde Abbas D. Iacobi defunctum sepulturæ tradidit, suo funus sodalitio comitatus.

XV

De eiusdem reædificatione.

Enimuero, cum dispersi Deum sperarent, facilesque ac benignas piorum manus, Domus e ruinis sustollendæ non abiecere consilium. Resurrexit itaque post, opera maxime singularique studio *Valentini* de *Capella*, Prioris optime meriti, claustrum hocce, pristinumque habitum recepit.

XVI

De statu eius tempore belli tricennalis.

Vix autem restitutum erat, cum in extremum rursus venit discrimen. Anno namque MDCXXXI in ista rerum caligine, Suecis, omnem late viciniam persultantibus iuxta atque occupantibus, ad omnem patuit iniuriam; a quibus etiam nudata spoliataque omnia, fana, granaria, penus, cellæ; frugibus conditiciis, vini, aliarumque rerum facultate, vasis sacris, picturis, libris (quorum

rum hi summæ fidei, reuerendæque ætatis erant; illæ magni omnino pretii, magnaque specie) improbissima ratione auersis. Vt adeo nil ipsorum manus effugerit ac furorem, præter ædificia, quibus pepercere: *Iona Meder*, Priore, interim Coloniæ, Fratrum vero plerisque in Galliis fata meliora exspectantibus.

XVII

De eiusdem instauratione.

Quæ cum apparuissent, auxilio Dei, singularique Reuer. Patris Prioris, *Iodoci Schvvab*, cura factum, vt claustrum hoc, miseriis sensim leuatum, progressu temporis priscum reciperet decorem.

XVIII

De hodierno eius statu.

Præcipue proximis hisce annis opera studioque admodum Reuerendi Patris Prioris, *Michaelis Welcken*, Treuirensis, haud parum accepit splendoris ac incrementi. Eleganti sane ornatum est templo; templum vero altari, magnifici speciosissimique operis, ex marmore anno MDCCXV structo; Bibliotheca adhæc non contemnenda, de qua ad *Serarium* l. d. cap. XXXV dictum pluribus, conspicuum.

De

De COENOBII FF. B.M.V, de *monte Carmeli*, *intra mœnia Moguntina*, origine, fatis, ſtatu &c.

I

De Carmelitarum *in vrbem Moguntinam aduentu.*

Remitæ domus *B. Mariæ* de *monte Carmeli*, quum oriente relicto ſparſim occidentem incolerent, non longe poſt approbati inſtituti exordia honeſtam etiam Moguntiæ ſedem adepti fuere.

Contigit id temporibus *Wernheri* Archiepiſcopi, illuſtriſſima *Eppenſteiniorum* proſapia oriundi: vt tamen annus, quo primum Moguntiam ingreſſi ſunt, certo diſtincteque definiri nequeat.

II

De primi illorum domicilii exſtructione, confirmationeque Archiepiſcopali.

Admiſſi, mox ad monaſterii, oratoriique exſtruendi curam conuerſi ſunt: quam cum impigre agerent, paucos intra annos vtrique, licet non ſine multo labore, faſtigium impoſuere.

Quo facto domus ſtatum, fortunasque non confirmauit modo *Gerhardus II*, gente itidem *Eppenſteinius*, verum etiam anno MCCXC, dato diplomate, ne quis infeſtas haberet, in ſuam recepit tutelam: indultis ſimul ſingulis ac omnibus, qui in feſtiuitatibus natalis Chriſti, Paſchatos, Pentecoſtes, B. M. Virginis, factæque dedicationis religioſe illorum ædem, animoque pie præparato frequentarent, quadraginta dierum indulgentiis.

III

De domicilii exſtructi mutatione.

Apparuit poſt, nimis anguſtum eſſe, quod ſibi exſtruxerant, tum domicilium, tum oratorium. Vnde ſub initium ſæculi ſecuti venerandus Frater *Simon*, Conuentus Prior, vt difficultati huic conſuleret, ſi quid aliud penſi habuit.

Erant duæ curiæ, haud procul a Rheno, quarum vna appellatione germanica *zur Roſen* nuncupabatur, altera *zum Hirſchfelder*, domicilio ampliori ſtatuendo præter ceteras commodæ. Illas igitur, cum areis atque ædificiis adiacentibus aliis, ſibi Fratribusque redemit, piis ciuium aliorumque eleemoſynis adiutus, ac in monaſterium conuertit.

IV

De Carmelo Moguntino Capitulis prouincialibus celebrandis ſubinde lecto.

Congregari ſolent ſtatis temporibus, qui monaſteriis inſtituti Carmelitani præſunt, Priores, ad res Ordinis inſpiciendas, ordinandas, tuendas.

Id genus conuentibus ſiue comitiis Patrum prouinciæ Rhenenſis habendis quam aptiſſimum viſum hoc in vrbe cœnobium. Præter enim quod in meditullio quaſi tractus Rhenani eſt, tum vero in vrbe loci natura nobili, ampla, copioſa, rebus-

rebusque necessariis, vino, annona, cibariis, affluente, distinctione cœnaculorum multiplici recipiendis tot Patribus præ aliis sufficere videbatur.

Quare non istis solum temporibus, verum etiam postea semper fere delectum fuit ad conuentus, in quibus de rebus communibus deliberarent, agerent, statuerentque Ordinis Patres, Rhenensi prouinciæ contributi.

V

De eodem a pluribus dignitate eminentibus in hospitium lecto.

Idem in caussa fuit, vt a multis temporibus viri natalium splendore, munerumque dignitate eminentissimi, Nuntii præcipue Roma missi, dum Moguntiam venirent, non alibi, quam in hoc monasterio hospitari vellent.

Raymundus sane *Payrandus* siue *Perandus*, ecclesiæ Xantensis Canonicus & Archidiaconus, quum anno MCCCCLXXX legati Pontificii vicem fungens Moguntiam appulisset, populum Christianum ad bellum in Turcos, religioni Christianæ tum infensissimos hostes, comparandum, gerendumque exhortaturus, in Carmelum diuertit. Dein, *Bertholdo* pedum tenente, rursus ad hos Fratrum penates hospitaliter ingressus est, eosdemque in prædicatione Bullæ Cruciatæ & indulgentiarum sibi adsciuit adiutores. Post ab Alexandro VI *S. Mariæ nouæ* S. R. E. Presbyter Cardinalis creatus & ad vniuersam Germaniam, Daciam, Sueciam, Norvvegiam, Frisiam, Prussiam, omnesque & singulas illarum prouincias, terras, & loca etiam sacro Imperio in ipsa Germania subiecta ac eis adiacentia Apostolicæ Sedis de latere Legatus, Moguntiam an. MDII veniens, non alio, quam Carmelitarum suorum, hospitio vti voluit, quos etiam tum haud paucis affecit beneficiis.

Bernardinus S. R. Ecclesiæ tituli *S. Crucis in Ierusalem* Cardinalis, Legatus a latere anno MDVIII a Iulio II in Germaniam amandatus, quum Moguntiæ opportunam pro hospitio domum quæreret, commodissimam inuenit hanc Carmelitarum, quam etiam subiit.

Thomas de *Vio Caietanus*, Cardinalis, Legatus a latere a Leone X anno MDXIX in Germaniam missus, etsi familiæ Dominicanæ erat religiosus, nihilo secius tamen in hoc Carmelitarum cœnobio hospitari voluit; in quo etiam a Dominica Palmarum ad quartam vsque post festum S. & indiuiduæ Trinitati sacrum, diuersatus est.

Similiter Cardinalis *Laurentius Campegius* anno MDXXX, dum finitis Comitiis Augustanis Coloniam Vbiorum peteret, & in via Moguntiam transiret, apud illos se collocauit, tanquam hospites. Idem fecit biennio post in Quadragesima.

Quin ipse tandem *Daniel* Archiepiscopus, arce S. Martini voracibus Alberti Brandenburgici flammis anno MDLII hausta, hoc fratrum cœnobio, donec pristina illa Archiepiscoporum Sedes restituta foret, est vsus. *Serarius* lib. I rer. Moguntin. cap. XXXI sect. III p. 115 sq. & lib. V in *Daniele* cap. VI p. 919.

VI

De instituta studiorum in eo tractatione.

Quum illos, qui sese in monasticam tradunt disciplinam, doctos esse deceat, litterarumque peritos, non inconsulto visum fuit maioribus, formandis excolendisque iuniorum ingeniis hoc in loco omni operam dandam esse contentione.

Certe iam sæculo XIV studiis Carmelum Moguntinum sacrum esse voluere. Idem voluere temporibus sequutis. Vti sane anno MDXXXIX in Comitiis Ordinis generalibus Vincentiæ celebratis Studiis eundem Ordinis generalibus adnumerarunt.

Atque adeo hoc fine subinde constituti fuere, qui Fratribus tum scientias exponerent philosophicas, tum vero litteras explicarent, traderentque sacratiores. Vt dictis hoc maior fides sit, dabo, quæ in ephemeridibus cœnobii ad an. MDXLII annotata reperiuntur: *Prior Carmeli Moguntinensis erat R. P. Ioannes Fabri, eiusdem Vniuersitatis Baccalaureus:* Lector Theologiæ, *Petrus Hueff*; Lector Philosophiæ, *Gosvvinus a Gelria.*

Nomi-

Nominatim officio huic cum insigni sodalium fructu functi olim sunt *Ioannes Gavver*, & *Gerhardus de Castris*; de quibus in dissertatione *de Doctis Moguntinis* actum pluribus.

VII

De Prioribus Carmeli huius ex virtute legendis.

Quum maxime consultum sit, illos, qui gregi seruando præsunt, ac ex ordinis consuetudine *Priores* vocantur, non morum probitate tantum, vitæque sanctimonia ceteris excellere, sed doctrina etiam, auctoritateque; a primis statim Carmeli Moguntini incunabulis receptum fuit, vt in Priores fere non adsumerentur alii, quam qui in publicis academiis publicum eruditionis suæ consecuti essent testimonium, Baccalaureorum, Magistrorum, Doctorum exornati titulis.

Quin, in Comitiis Ordinis generalibus, Romæ anno MDXCVIII tempore Pentecostali habitis, inter alia diserte constitutum fuit, vt in Conuentu Moguntino nemo ad Prioratus admittatur officium, nisi qui Licentiati vel Doctoris in Theologia insignitus sit honoribus.

E multis, quos enumerare liceret, solum memorare libet R. P. *Dietherum*, qui vulgo *de Moguntia* dicitur. Is, vti vir erat celebris ingenii, & in studiis litterarum diuiniorum excellens, anno MDVIII in academia patria merito suo Doctor Theologus renuntiatus, contubernio suo tantum lucis affudit, dignitatisque, totius vt ciuitatis oculos perstrinxerit.

VIII

De eiusdem fautoribus.

Multorum Carmelus Moguntinus expertus fuit cum beneuolentiam, tum benignitatem. Præcipue vero Comitum Nassouiorum. Ex quibus quidem *Adolfus*, Archiepiscoporum Moguntinensium, qui hoc nomine appellabantur, *secundus*, plurimis Fratres beneficiis viuus affecit; moriens vero constituit, vt sui memoriam religione illi annua pie celebrent, religioseque. Quo sane maiorum suorum secutus vestigia est. De iis enim veteres Conuentus membranæ testantur, voluisse eos, vt sibi demortuis Fratres B. Virginis Mariæ funebri Moguntiæ parentent psalmodia.

Eundem quoque illis affectum seruauit, qui eodem nomine dictus fuit, & Wisbadæ an. MDXI diem supremum obiit, *Adolfus*. Is namque in vltimæ voluntatis suæ tabulis statuit, ordinauitque, se fatis functo Fratres Carmelitas Moguntia Wisbadam euocandos, qui suis funus humeris in templum parochiale deportent, inferiasque faciant. Quod & factum, diebus nonam post festum Trinitatis Dominicam proxime excipientibus.

IX

De aula noua in eo exstructa.

R. P. *Dietherus de Moguntia*, quum Prioris obiret partes, vti monasterii res, quibus poterat modis, promouebat, ita refectorium maius non sine multo sumtu ad magnæ formam aulæ redegit, picturisque id ipsum atque aliis operibus tam scite exornauit, vt Patribus Academicis, dum locum conferendis publice honorum titulis opportunum dispicerent, hic, si quis alius, peragendis id genus sollemnitatibus visus fuerit accommodus.

Ex quo etiam sæpius illo, dum bene meritis decreti in litterarum diuiniorum studio, iurisque peritia honores perhibendi erant, vti placuit: quod equidem in ephemeridibus cœnobii ad annum MDXIII explicate adnotatum reperi.

X

De æde incendio vicino deformata.

Contigit id anno MDXVI, ac in litteris Cardinalis & Archiepiscopi *Alberti* a. h. die XXVIII Iul. datis his memoratur verbis: *Cuius modo turris, campanile, campana, tectum chori, & ecclesiæ latera igne ex vicinis eiusdem ecclesiæ ædibus principium sumente consumpta sint atque combusta.*

Vt instaurari posset, concessa FF. ab *Alberto*, Cardinale & Archiepiscopo, quauis parte diœcesis Moguntinæ subsidia postulandi potestas; simul vero liberalis CXL dierum ad noxæ leuioris piacula relaxatio fabricam pie promouentibus indulta.

XI

De Conuentibus, quos Academia quotannis in ea agere solet.

Bis quotannis Academia ex Collegio, quod vulgo *Schenckenbergianum* dicitur, in templum Carmelitanum se confert pompa. Vt honorem, quem Carmelus illi habuit, & etiamnum habet, ipsa vicissim habere videatur Carmelo.

Et quidem primum sacram domum illam adit, vt Academicis defunctis concentu musico sollemniter parentet. Dein, vt Rectori, anno circumacto magistratu sese abdicanti, per suffragia, ordine modoque constituto, surroget alium, qui fasces exinde moderetur academicos.

XII

Item de sollemni Ordinis Medicorum in ea musico.

Præter istos Conuentus, quos Academia quotannis in hac æde agit, sigillatim Amplissimus *Medicorum* Ordo singulis annis in ea festum SS. *Cosmæ & Damiani*, Ordinis dicti patronorum, musico celebrat sollemni.

XIII

De facie cœnobii sub Electore Ioanne Philippo *aliquantum immutata.*

Hortus monasterii ad plateam vsque protensus, & domunculæ quædam aliæ, rebus vendendis accommodæ, quæ in bonis Carmeli erant, viam reddebant valde angustam: quam tamen, cum e ponte Rhenano vrbem intrantibus sese primum obiiciat, latiorem esse decebat.

Eminentissimus igitur ex Illustrissima Schönborniorum gente Archiepiscopus, *Ioannes Philippus*, ad expandendum istam, ædiculas illas, Fratrum assensu, destrui, hortumque illorum arctioribus paullo terminis circumscribi iussit: insignibus suis, vt posteris de auctore operis constaret, e lapide exsculptis, vestibulo iuxta plateam impositis.

Ne vero Fratribus esset, quod iure quererentur, ipse Archiepiscopalis ærarii sumtu, ad finem horti, in vsus illorum officinam exstrui curauit cereuisiariam, vna cum cella tum ampla, tum bene materiata.

XIV

Sub Damiano *itidem* Hartardo.

Neque vero temporibus sequutis cessatum, Carmelo huic affundere, quod vel ad Fratrum commodum, vel domicilii ipsius ornamentum facere posset.

Sane circa an. MDCLXXVII Conuentus Prior, R. P. *Georgius* a *Regina Angelorum*, SS. Theologiæ Doctor, curæ sibi habuit, vt ad augustiorem redigeretur formam.

Præstitum id, superius variis pro hospitum & infirmorum vsu conclauibus exstructis, adornatisque; inferius vero refectorio magno exædificato: quod quidem postea, quum omnino nouum a fundamentis erigeretur monasterium, bibliothecæ Carmeli adseruandæ attributum fuit.

XV

De statua B. V. Virginis in vestibulo domus posita.

Vrbe anno MDCLXXXIX, circa festum Virgini Deiparæ nascenti sacrum, felicibus Cæsaris ac Imperii armis recuperata, iugoque Gallico liberata, Serenissimus Lotharingiæ Dux *Carolus*, de statua *D. Virginis* publice ante aream Carmelitarum, vulgo *dem Carmeliter-platz*, in excelsa basi ponenda, mandatum dedit.

Ordinauit autem faciendam e marmore Pario, omnique expoliendam ornatu:

natu : hunc inter vero omnis generis armis, inſtrumentisque bellicis pedibus Diuæ ſubiectis; vna cum chronoſticho vrbis expugnatæ.

Herois itaque huius ſtrenuique admodum D. Virginis cultoris opera Carmelo huic nouum ornamenti genus affuſum eſt : quamuis eo non multo poſt præmatura, luctuoſaque bonis omnibus morte rebus humanis erepto, ad conditiones iſtas haud ex omni parte deſcenderint, quibus operis incumbebat cura. Quippe non e marmore, ſed lapide cano factam ſtatuerunt in veſtibulo monaſterii, iuxta plateam.

Præter ornatum tamen, quem ſuo ſumtu addiderat Prior Conuentus, tergo illius, Conuentum verſus, artificis ſtilo duo hæc chronoſticha incidi curauit:

CVLtVs MarIanI ſpLenDor
eſt
DVratVra CarMeLI gLorIa.

Baſi vero in fronte, & ab vtroque latere;

VIrgInI MatrI
DVX LotharIngIæ
CIVItatIs serVator
ponebat.

XVI

De nupera auguſtioris domicilii exſtructione.

Enimuero, ad ſubſtructionum molem cum maiorem, tum auguſtiorem exſurgere debebat Carmelus hic noſter. Ita namque complacitum erat cum aliis, tum maxime Eminentiſſimo Electori & Archiepiſcopo, *Lothario Franciſco*, quem Deus ſeruet! ipſi.

Accedebant piæ quamplurium ad opus faciendum largitiones: Eminentiſſimi, puta, quem modo diximus, Archiepiſcopi; Sereniſſimi itidem Reuerendiſſimique Principis *Franciſci Ludouici*, e Ducibus Palatino-Neoburgenſibus, Magni Ordinis Teutonici Magiſtri, atque Epiſcopi tum Vormatienſis, tum Vratislauienſis, qui fauſtis auſpiciis anno MDCCX Adiutoris titulo infulæ Moguntinenſi deſtinatus eſt; nunc vero in eccleſia Treuirenſi probatiſſimi Pontificis munia ſuſtinet: tum vero Celſiſſimi Principis *Turriani de Taſſis*, Magiſtri veredariorum per Germaniam & Belgium ſupremi iuxta atque hereditarii. Quos apud cum multum pietate, eruditione, morum integritate, rerumque vſu valeret Adm. R. P. *Arnoldus* a *S. Leonardo*, quartum Prouincialis, ExAſſiſtens generalis, ac Eminentiſſimi Archiepiſcopi *Lotharii Franciſci* a conſiliis eccleſiaſticis, ſane pro Carmelo ſuo, quantum poterat, laborauit.

Vita pie defunctus anno ſuperiori MDCCXX, die XXXI Iulii. Ceterum is, quod grati hic prædicamus, idem ille eſt, cui narrationem hanc potiſſimum debemus.

A fundamentis igitur anno MDCCXI cœptum eſt ædificari nouum monaſterium; Priore contubernii Adm. R. P. *Vito* a *Matre Dei*, SS. Theologiæ Licentiato, nunc, dum hæc ſcribimus, Prouincialis Socio ſiue Aſſiſtente; primum ſtructuræ lapidem, vice nomineque Eminentiſſimi, qui tum aberat, Electoris ac Archiepiſcopi, in fundamento componente Reuerendiſſimo ac Perilluſtri Domino, Domino *Othone* de *Malsburg*, Metropolitanæ Moguntinenſis Canonico.

Quod licet ampli fuerit ac pretioſi operis, benignitate tamen Dei paucos intra annos ad culmen peruenit, quin ad votum bonorum omnium ſtetit.

XVII

De nupera templi amplificatione ac renouatione.

Domicilio exædificato, manus etiam ædi ſacræ amplificandæ, renouandæque admota. Viſum namque Reuerendo, quem ſupra laudauimus, Priori, *Vito* a *Matre Dei*, & illi cum maxime nouum cultum, ornatumque adſtruendum eſſe.

Ab vno itaque latere ampliata fuit, alterius quidem ad formam: tum vero vetustatis squalore deterso festiue exornata, ac, præter organon maioris operis pithaulicum, alio vasorum argenteorum, vestiumque sacerdotalium apparatu copiose instructa.

XVIII

De loci celebritate a duarum Fraternitatum panegyri.

Sodalitatibus sacris siue Fraternitatibus binis Carmelus hic celebris hodie est: vna, quæ *S. Scapularis* dicitur; altera, quæ *S. Iosephi.*

Vtraque, quando ieiuniis, precibus, aliisque pietatis exercitiis vota nuncupata statis temporibus religiose persoluit, sollemni maxime amplaque pompa supplicatum it, Diuumque exposcit pacem; illa, Dominica vniuscuiusque mensis vltima, & diebus B. M. V. festis; ista, quæ anno MDCCV, die III Maii instituta fuit, quinquies in anno; (1) die XXIII Ianuarii, in quem sollemnitas desponsationis Mariæ cum Iosepho incidit. (2) Dominica post ferias Paschales tertia. (3) Die Ioannis Baptistæ. (4) Memoria S. Annæ. (5) Dominica festum natiuitatis B. M. V. subsequenti.

Olim etiam inclaruit Fraternitate in honorem gloriosæ Virginis *Mariæ ac Ioachimi & Annæ*, parentum eius, instituta, & a Bertholdo Archiepiscopo anno MCCCCXCIX, die I Iunii sollemni diplomate confirmata; quippe quæ quatuor anni temporibus & aliis quibusdam diebus festis diuinorum officiorum celebrationi hic vacauit.

XIX

De sepulcris, quæ sibi in eo familiæ quædam illustres elegere.

Enimuero, plures nobilium, aliorumque dignitate illustrium sunt, qui locum, quem viui in deliciis habuere, sibi elegerunt in sepulturam.

In his Nobiles *de Lorch*, & *de Brômser*: quorum quidem & hi & illi certam pro sacris anniuersariis summam sodalitio liberaliter contulerunt ac assignarunt. Alios prætereo.

Quin e Nassouiis etiam inter Fratrum choros & concentum quiescere hic voluit *Margareta*, Comes Nassouio-Saræpontana, Domina Rodenmacherensis, *Gerardi*, Dynastæ Rodenmacherensis, Cronenburgensis, & Nevvenburgensis vidua, mortua anno MCCCCXC; quæ, dum vixit, multis insignibusque eos complexa beneficiis est.

De

De origine, fatis, ſtatuque *COENOBII,* quod FF. EREMITIS *ſiue* AVGVSTINIANIS eſt in vrbe Moguntia.

I

De tempore, quo Moguntiam inſederint.

EQuidem curate, diſtincteque definiri nequit annus, quo *FF. Eremitæ,* ex *D. Auguſtini* norma viuentes, Moguntiæ conſederint. Ex tabulis tamen, quas eorum in gratiam *Theodericus,* Epiſcopus Vironenſis & Suffraganeus Moguntinus, edidit, colligere eſt, eos iam ſub an. MCCLX ſibimet hac in vrbe domicilium exſtruxiſſe.

II

Quo loco ſibi excitarint aſceterium.

Exſtruxerunt autem iuxta templum, quod tum temporis *ad D. Martinum minorem* nuncupabatur, & parochiale erat; poſt vero, cum in ius illorum transiiſſet ac poſſeſſionem, ab ipſis, quo hodie appellatur, nomen accepit.

III

De Antiſtitum quorundam in opere promouendo beneuolentia.

Sumptibus in opus faciendis vt pares eſſent, pia ciuium, aliorumque fecit liberalitas; quippe quam indultis ſequenti diplomate indulgentiis prouocauit, excitauitque, quem modo dixi, Vironenſis Epiſcopus *Theodericus.*

Bonitate diuina THEODERICVS, *Epiſcopus Vironenſis, Chriſti fidelibus vniuerſis ſalutem in Dei filio Ieſu Chriſto. Noueritis, quod dilecti noſtri Fratres* Heremite *Ordinis* S. Auguſtini *nuper inchoauerint locum in Maguntia, vbi creatori omnium (ante cuius conſpectum mouebuntur abyſſi in die nouiſſimo, vbi iocundabitur miſerorum miſerator, & pauperum conſolator letabitur, largitori eccleſiarum erumpet quaſi mane lumen eternum, & gloriam Domini colliget) proponunt perpetuo famulari. Sed cum ad eorum edificia proprie non ſuppetant facultates, accedente conſenſu Venerabilis Domini Archiepiſcopi Maguntini, cuius vices gerimus, de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum auctoritate confiſi, omnibus vere penitentibus, qui locum ipſorum in* beate Virginis, *ac ſancti* Auguſtini, *ſancteque* Barbare *feſtiuitatibus, & in anniuerſario dedicationis annuatim venerabiliter viſitauerint, quique eidem manus porrexerint adiutrices, XL dies & carenam de iniuncta ſibi penitentia, peccata oblita, vota fracta, ſi ad ea redierint, offenſas patrum & matrum ſine iniectione manuum violenta, iuramenta contraria, que fiunt absque tactu reliquiarum ſeu euvangeliorum, violationes dierum celebrium, miſericorditer relaxamus. Datum Maguntie anno Domini MCCLX, XVII Kalend. Ianuar. Pontificatus noſtri anno XIIII.*

Idem poſtea fecit *Wernherus* Archiepiſcopus, dum illis calculum adiecit his tabulis;

WERNHERVS *D. G. ſancte Maguntine Sedis Archiepiſcopus, ſacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, vniuerſis Chriſti fidelibus ciuitatis & prouincie Maguntine ſalutem in Domino. Cupientes quoslibet in Chriſto fideles ad bona opera, pro ſalute ipſorum, ſpeciali premio prouocare, omnibus vere penitentibus & confeſſis, qui dilectis in Chriſto Fratribus* Hermitis *Ordinis* S. Auguſtini *ad conſummationem edificiorum ſuorum in* Maguntia, *vbi ſe ad ſeruiendum Domino receperunt, manum porrexerint adiutricem elemoſinis vel labore, ac nichilo minus eis, qui in feſtiuitatibus* B. Virginis, *ſanctique* Auguſtini *ad eorum eccleſiam cum deuotione acceſſe-*

rint

rint annuatim, diuine propiciationis gratiam petituri, quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Indulgentias etiam Venerabilium Fratrum Suffraganeorum nostrorum, ipsorum Fratrum benefactoribus rite datas, ratificamus & gratas habemus, vt ad salutem proficiant animarum. Datum Maguntie quarto Idus Maii, anno Domini MCCLXV.

Appendet sigillum pontificale oblongum, filis ex serico rubris, ceræ impressum rubeæ.

IV

De concessa FFr. licentia docendi.

Vt Fratres dotes suas exererent, populique hoc magis colligerent gratiam, idem *Wernherus* eodem anno iis licentiam dedit per diœcesin Moguntinam pro ambone sacro publice docendi, & in stationibus populo de peccatis dolenti quadragenariam criminum indulgendi condonationem. Id quod his manifestum fit litteris.

WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Dilectis in Christo Prioribus, & Fratribus* Heremitarum *in Maguntina diocesi constitutis salutem in Domino. Cum Dominus Papa Ordini vestro concesserit facultatem, vt Fratres Ordinis, quibus virtutum Dominus contulit scientiam predicationis & gratiam, possint de licentia & assensu diocesanorum Episcoporum populis proponere verbum Dei, ne per nos stet, quo minus ad animarum salutem & propriam bona opera faciatis, sed potius mereamur, laboris vestri participes fieri apud Deum, licentiamus & fauorabiliter assentimus, vt in nostra diocesi credito nobis gregi verbum Domini predicetis; prouiso, ne nisi discretis, litteratis & expertis predicationis huiusmodi officium committatis. Preterea indulgemus vobis, vt iidem, verbum Domini predicantes, in stationibus suis possint fidelibus auctoritate nostra dare indulgentias quadraginta dierum. Datum Maguntie anno Domini MCCLXV, VII Idus Iulii.*

V

De priuilegiorum illis datorum confirmatione.

Idem postea fecit *Henricus* Virnenburgius, eisdemque omnia decessorum priuilegia sequentibus confirmauit tabulis;

HENRICVS, *Dei & Apostolice Sedis gracia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus Electus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Conseruator & Iudex priuilegiorum, iurium & libertatum Fratrum* Heremitarum *Ordinis* S. Augustini *per prouinciam Reni & Svveuie, vniuersis Prepositis, Decanis, Archipresbiteris, & ecclesiarum parochialium Rectoribus, nec non eorum vices gerentibus, ad quos presentes littere peruenerint, salutem in Domino, & mandatis Apostolicis firmiter obedire.*

Cum Fratres predicti Ordinis, Conuentuum Maguntinensis, Altzeyensis & *Vredebergensis *nostre dyocesis, nobis per suum superiorem & eius nuntios presentatos, in actibus predicationis & confessionis, qui ipsis ex tenore suorum priuilegiorum libere indulgentur, gratiose per nostram dyocesin duxerimus admittendos, vobis omnibus & singulis eosdem Fratres, qui semper se predecessoribus nostris & nobis, nec non toti Clero subiectos & obsequiosos pre ceteris exhibuisse dinoscuntur, prout veridica relatione didicimus, quosque ob hoc speciali fauore prosequimur, affectuose recommendamus. Mandantes vobis omnibus & singulis in virtute sancte obedientie, & sub pena rebellionis, vt Fratres predictos in vestris parochiis in actibus salubribus, predicationibus videlicet faciendis, confessionibus audiendis, & penitentiis iniungendis, nec non in Missis suis legendis, ac etiam petitionibus faciendis, cum ab eis requisiti fueritis, sine difficultate qualibet adiuuetis. Scientes, quod si a quoquam vestrum in premissis contrarium fuerit attemptatum, hoc, ex commissione nobis facta, per Sedem Apostolicam, volumus & tenemur debita censura corrigere, &, ne imposterum attemptetur, oportuno remedio prouidere.*

*Fridberg

Volumus etiam omnes gratias & indulgentias, dictis Fratribus a nostris predecessoribus, & precipue a bone memorie Domino Mathia *Archiepiscopo Magunt. nec non*

ab

ab omnibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis factas & conceſſas, in ſuo robore permanere, & tenore preſentium confirmamus. Omnibusque vere penitentibus & confeſſis, qui dictis Fratribus pias elemoſinas erogauerint, vel ad fabricas eorum quicquam de ſuis facultatibus contulerint, ſermones eorum deuote audiuerint, eccleſias eorum diebus ſollempnibus, & per octauas, nec non Dominicis & feſtiuis cauſa deuotionis viſitauerint, de omnipotentis Dei gratia & Sedis Apoſtolice auctoritate confiſi, de iniuncta eis penitentia quadraginta dies indulgentiarum miſericorditer relaxamus. Datum Bunne, feria tertia poſt feſtum B. Martini *hyemalis. Anno Domini milleſimo CCC viceſimo octauo.*

Appendet ſigillum rotundum, ceræ flauæ impreſſum, repræſentans figuram Clerici, collo geſtantis ſcutum formæ triangularis, eandem ab humeris totam tegens; ſcuto vero inſculpta rota Moguntina.

VI

De loci celebritate a duarum Fraternitatum panegyri.

Sequentibus temporibus quidam Principes, Comites, Dynaſtæ, militiæ honoratæ Equites, Armigeri, aliique fraternitatem, titulo *der Steinbock Bruderſchafft* inſtituerant. Inſtituerant autem eam Moguntiæ in æde noſtrorum ſacra. Quod cum Auguſtinianis ſuis non poſſet non eſſe honori, Prouincialis Rheni & Sueuiæ *Rudolfus* Sodales iſtos anno MCCCCXVIII omnium orationum, ieiuniorum, aliorumque bonorum operum Ordinis per Rheni Sueuiæque fines florentis participes fecit his litteris;

Illuſtriſſimis & Nobilibus ac Strenuis, Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Armigeris, ceterisque vniuerſis & ſingulis, preſentibus pariter ac futuris, Confraternitatis vulgariter nuncupate der Steinbock Bruderſchafth, *ſtatute in ciuitate Moguntina, in eccleſia ac loco ibidem Fratrum* Heremitarum S. Auguſtini, *humilis Fratrum*, RVDOLFVS, *Prior Prouincialis prouincie Reni & Sveuie Ordinis memorati, orationum inſtantiam, ſalutemque in eo, de quo omnium noſtrum vera effluxit ſalus.*

Quia ſancti propoſiti deſiderium ex humane infirmitatis conditione ſepius a ſuo ſalutari retardatur effectu, niſi diuis optentis ſuffragiis pia ſupplicatione fidelium adiuuetur, veſtre fidei ſinceritas, Fratrum noſtrorum, quos Dei credit domeſticos & amicos, adhiberi ſibi auxilia poſtulauit. Itaque veſtra gratia, fauore & deuotione, quam ad noſtrum geritis Ordinem, debita meditatione penſata, vobis omnium Miſſarum, orationum, predicationum, ieiuniorum, abſtinentiarum, vigiliarum, laborum, ceterorumque bonorum operum, que per omnes Fratres totius noſtre prouincie antedicte operari dignabitur clementia Saluatoris, participationem concedo in vita pariter & in morte. Addens inſuper non immerito de gratia ſpeciali, vt cum obitus veſter in noſtro prouinciali Capitulo fuerit intimatus, id pro vobis deuotum faciat ſuffragium, quod pro noſtris defunctis Fratribus fieri precipit noſtri Ordinis conſtitutio generalis. In quorum omnium teſtimonium, ſigillum mei Prouincialatus officii preſentibus duxi appendendum. Datum in noſtro Capitulo Magunt. anno Domini MCCCCXVIII, die ſexto menſis Auguſti.

Aliam, quæ etiamnum floret, & frequenti cœtu ſua quotannis ſacra celebrat, pro auertenda peſtilentiæ lue circa annum MCCCCLXXXIV inſtituere quidam vtriusque ſexus pii religioſique homines. *S. Sebaſtiani* diceres *ſodalitatem.* Inſtituerant autem eam ſimiliter in æde hac noſtrorum ſacra. Maioris lucis cauſſa ſubiicere iuuabit tabulas Archiepiſcopi *Bertholdi*, quibus eam anno MCCCCLXXXVII confirmauit.

BERTHOLDVS *D. G. ſancte Moguntine Sedis Archiepiſcopus, S. R. I. per Germaniam Archicancellarius, Princeps Elector, ad perpetuam rei memoriam. Paſtorali prefecti officio, ſemper fauorem & affectum gerimus ad pia Chriſti fidelium vota, que precipue in animarum ſalutem, diuinique cultus augmentum cedere videntur.*

Sane igitur litteras Reuerendiſſimorum in Chriſto Patrum, Dominorum Roderici, *Portuenſis*, Oliuerii, *Sabinenſis*, Iuliani, *Oſtienſis*, Marci, *Preneſtini, Epiſcoporum*; Stephani, *Tituli S. Marie trans Tiberim*, Iheronimi, *Tit.*

S. Crisogoni, Iohannis Michaelis, *Tit. S. Marcelli*, Petri, *Tit. S. Nicolai inter ymagines*, *Presbyterorum*; Francisci, *S. Eustachii*, Raphaelis, *S. Georgii ad velum aureum*, *Diaconorum*, *miseratione diuina SS. R. E. Cardinalium*, *sigillis eorum solito more*, *vt prima facie apparebat*, *impendentibus*, *sigillatas*, *sanas*, *integras & illesas*, *omnique prorsus suspicione carentes*, *continentes concessionem & largitionem indulgentiarum in fauorem altaris*, *in honore* B. Marie *Virginis &* S. Sebastiani *mart. in ecclesia monasterii siue Conuentus Fratrum Ordinis* S. Augustini *Heremitarum ciuitatis nostre Moguntine dedicati*, *cuiusdamque laudabilis Confraternitatis plurium vtriusque sexus hominum*, *certis anni temporibus in eodem altari certis commemorationibus & deuotionibus celebrari solite*, *prout modus indulgentiarum huiusmodi in litteris ipsis describitur*, *quarum datum est*; anno incarnationis Dominice MCCCCLXXXIV, die XXV mensis Martii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris D. N. Innocentii Pape octaui anno primo; *nobis pro parte venerabilis* Bernardi *de* Breydenbach, *Decani ecclesie nostre Moguntine*, *Camerarii nostri*, *deuotique ac fidelis nobis in Christo dilecti*, *aliorumque dicte Confraternitatis Confratrum presentatas*, *per nos diligenter visas & lectas*, *eorundem Confratrum piis supplicationibus in hoc annuentes*, *auctoritate nostra Ordinaria admittendas & approbandas duximus*, *atque tenore presentium admittimus & approbamus. Et nihilominus indulgentias*, *& gratiam huiusmodi amplificare*, *& pro cumulatiori remissione & gratia consequenda*, *indulgentias etiam nostre auctoritatis Ordinarie adiicere volentes*, *omnibus & singulis Christi fidelibus vere penitentibus & confessis*, *qui dictum altare temporibus & diebus*, *in dictis litteris descriptis*, *deuote visitauerint*, *manusque pro conseruatione & reparatione eiusdem porrexerint adiutrices*, *pro singulis festiuitatibus*, *diebus vel temporibus predictis*, *quibus id fecerint*, *de omnipotentis Dei misericordia*, *& BB. Petri & Pauli Apostolorum*, *nec non S. Martini patroni nostri meritis & intercessionibus confisi*, *XL dies indulgentiarum de iniunctis eis penitentiis misericorditer in Domino relaxamus*; *presentibus perpetuis temporibus duraturis. Date apud arcem S. Martini in ciuitate nostra Moguntina sub sigillo nostro*, *die XII Martii MCCCCLXXXVII.*

VII

De Bibliotheca cœnobii.

Cum Fratres, quod a sacris, pensoque precum, quæ *Canonicæ* vocantur, exsoluendo reliquum erat temporis, litterarum sacratiorum studiis impenderent, librorum, quem sensim colligebant, numerus in iustæ bibliothecæ excreuit formam. Erant autem eis, præter alios plures sua præstantia nobiles, codices haud pauci operum D. Patris *Augustini* manudescripti; qui tamen vna cum libraria omni, quod dolendum, sub medium superioris sæculi fatali incendio consumpti sunt, vt ex sequentibus patebit.

VIII

De graui eiusdem incendio.

Anno MDCXLIX casus ita tulit infestus, vt fortuito incendio rem illi amitterent atque fortunas. In Annalibus, quos habent, domesticis curatius id annotatum, quos ideo exscribere placet: *Hoc anno die XXI Iulii exorta terribili tempestate*, *quæ aliquot ædibus ciuitatis ignem iniecit*, *hoc monasterium fulmine proh dolor! tactum conflagrauit circa vesperam. Illapsus est primum ignis torculari*, *quod stetit in angulo areæ*, *ad quam exitus per ostium Cellarii: inde se diffundens*, *repente depastus est Bibliothecam nobilissimam*, *& maxime operibus* S. Augustini *manuscriptis celebratam*, *tunc constitutam*, *vbi nunc est cella Prioris*, *& ceteræ contiguæ. Absumsit etiam integrum ædificium a torculari contra orientem vsque ad murum horti porrectum. Similiter ad tertium ædificium tendens a cella vinaria contra septentrionem a latere horti*, *adeo*, *vt præter illam fabricam*, *per quam recta itur ad organum & inferiorem contignationem refectorii*, *nihil relictum fuerit. Periere etiam multæ litteræ Conuentus*, *multa quoque supellex extraneorum*, *securitatis caussa apud nos deposita hoc tempore belli. Ecclesia autem & asseruatum ibi Archiuum litterarum censualium mansere illæsa*, *quamuis iam per vnam chori fenestram ignis erumperet.*

IX

De instauratione eiusdem.

Vt e cineribus sustollerent, in quibus resederat hoc illorum domicilium, nulli FF. pepercerunt operæ, piorumque adiuti ope atque munificentia, sensim ad priscum illud decorem reuocarunt.

X

De viris quibusdam contubernii huius piis ac doctis.

Ceterum grato virtutis, ac sublimioris scientiæ odore etiamnum illorum quidam, qui gregi seruando olim præfuere, fragrant. Ex ordinis consuetudine *Priores* vocamus.

In his *Ioannes Walrap* est, *Germanus*, *SS. Theologiæ Lector*, *Concionator celeberrimus*, *olim Prouincialis*, *postea vero Prior Moguntinus*, *maximæ sanctitatis nota insignitus*, *a sacro*, *& lacrimis in eodem*, *nunquam abstinuit. Exhorrens vitia*, *vitam durissimam vixit annis LV. Venerationi fuit Moguntino Electori, cui a secretis confessionibus seruiebat*, *& Suffraganeo*, *Canonicis*, *& piis quibuscunque. Obiit Moguntiæ anno MDLXXXVII*, *die XXII Iunii.* Ita *Elsius* in Encomiastico Augustinianorum p. 408.

Nec prætermittendus venit *Nicolaus Benning*, itidem Prior contubernii huius, & prouinciæ Visitator. Is enim superiori sæculo pietate, castitate, modestia, animi submissione suis exemplum præiuit, si quis alius, nobilissimum. Grassante anno MDCLXVI Moguntiæ pestilentia, zelo tactus animarum, se sponte exponens, vt pastor bonus, qui ouium habet curam, vitam posuit die XXIV Iulii, eadem infectus lue.

XI

De annua ædis FF. dedicatæ memoria.

Id denique addendum, memoriam festi, quo solito cæremoniarum apparatu illorum ecclesia siue ædes sacra dedicata fuit, FF. celebrare Dominica festum adscendenti in cælos Seruatori sollemne proxime sequenti, quæ vsu ecclesiastico dicitur *Exaudi.*

De origine, fatis, ſtatuque COENOBII PP. DOMINICANORVM.

I

De tempore, quo Moguntiam inſederint.

PRædicatores ſiue familiæ *Dominicanæ* alumni, cum a tempore conſtituti ſodalitii ſui late terrarum ſe diffunderent, Moguntiam etiam ſub *Gerhardo I* Archiepiſcopo venere, ſibique ſtatuere domicilium.

Si inſcriptio, quæ ad murum templi in odeo eſt, eſſet ἄσυλος, iam ſub *Sifrido III* Moguntiæ ſedem collocaſſent. Sic enim ea habet: *Templum hoc circa annum MCCXXXIV erectum, atque a Domino* Arnoldo Walbod, *qui anno MCCLXVIII obiit, fundatum in gratiam Fratrum Dominicanorum, SS. Trinitati dedicatum eſt.* Atenim haud bene eam ſe habere, clariſſime cognoſcere eſt ex diplomate, quod ſequitur, *Alexandri IV.*

II

De commendatione a Pontifice obtenta.

Vti vero hoc maiorem Moguntinenſium erga ſe fauorem experirentur ac beneuolentiam, curæ ſibi habuit *Alexander* Papa IV, datis his ad *Gerhardum*, & *Capitulum* ædis maioris litteris;

ALEXANDER *Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Venerabili Fratri Archiepiſcopo, & dilectis filiis Capitulo Maguntino ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

Cum, ſicut accepimus, dilecti filii Prior & Fratres Predicatores Maguntin. nuper apud vos elegerint manſionem, & in ciuitate veſtra domum ceperint edificare de nouo, vt fidelium populis, miniſterio mandatorum celeſtium, ſpiritalem cibum exhibeant, qui non perit, vniuerſitatem veſtram rogandam duximus attentius & hortandam, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatinus dictos Priorem & Fratres, in eundem locum ad excolendam vineam Domini libenter inducere, ac inductos, propter Deum, cuius credibilia teſtimonia predicant, & nomen eius coram Regibus & Principibus terre portant, benigno fauore proſequi ſtudeatis, permittentes eos, pro noſtra & Apoſtolice Sedis reuerentia, predicationis officium, ad quod deputati noſcuntur, libere, quotiens oportunum fuerit, exercere, vt, multiplicatis cooperatoribus, merito & numero populus Deo ſeruiens augeatur.

Tibi vero, Frater Archiepiſcope, preſentium authoritate diſtricte precipimus, vt in loco, quem ipſi Fratres pro edificanda eccleſia duxerint eligendum, ponas iuxta morem primarium lapidem, & prope ipſam eccleſiam cimiterium benedicas. Preces autem & mandatum huiusmodi veſtra ſincera Deuotio ſic admittat & compleat, quod vobis exinde fauoris noſtri gratia, & tandem proueniat celeſtium compenſatio premiorum. Datum Viterbii XVIII Kalend. Decembris, Pontificatus noſtri anno tertio.

III

De templo clauſtroque in gratiam eorum excitato.

His excitatus *Arnoldus Walpod*, ciuis Moguntinus, tum genere clarus (erat enim patritiæ gentis) tum opibus, illorum in gratiam templum, quod exinde *Dominicanorum* vocatum fuit, vna cum domicilio, ſuo ſumtu exſtruxit. Prodit id nobis tabula, quæ in monaſterio eorum eſt, vetus inferialis, his quidem verbis: *Anno MCCLXVIII, Idib. Nouembr.* † *honorandus ac Deo dilectus* Arnoldus Walpodo, *ſenior Decanus, ciuis Moguntinus honeſtiſſimus, atque monaſterii Moguntini primus fundator magnificus. R. I. P.*

Walpodii, Patritii Moguntini, ſæpius in litteris Moguntinis occurrunt. Sigillatim

latim *Arnoldus* hic anno MCCLIII heic Iudicis obiuit munia. In litteris enim *Philippi* de *Hohenvels* anno hoc ciuitati datis legas ; *Ciuitas vero fideiussores constituit* Fridericum *Scultetum dictum* de Waldertheim, "Arnoldum Walpodonem", Christianum *dictum* de Rana, Humbertum *dictum* de Ariete, *Iudices*. Anno MCCLV auctor fuit fœderis de pace publica tuenda percussi. *Albertus Stadensis* ad h. a. *Quidam validus ciuis in Moguntia cœpit hortari conciues suos, vt pro pace restauranda iuramento se inuicem constringerent. Consenserunt ei & alia ciuitates plurima. Vocarunt eum* Walbodonem.

Notes tamen, *Walpodios* hosce a Dynastis, qui *de Walbott* dicuntur, plane diuersos esse.

IV

De fauore eisdem ab Archiepiscopis exhibito.

Fauit autem iis, si quis alius, Archiepiscopus *Wernherus*, & diplomate dato primum anno MCCLXI plenam eis concessit per diœcesin Moguntinam prædicandi, & de peccatis pœnitentium confessiones audiendi facultatem. Alio itidem anno MCCLXXIX licentiam, personis Ordini familiaribus sacram administrandi cœnam, modo numerum illæ bis senum haud excederent. Quin anno MCCLXXXII indulgentias illis, & per eos ecclesiæ indultas non ratas modo habuit, sed nouis etiam auxit : siquidem omnibus, qui ædem ipsorum pio animi cultu, digneque præparati *die dedicationis* factæ, festis itidem gloriosæ Virginis *Mariæ*, tum vero beatorum *Augustini* & *Dominici*, *Petri* martyris, & vndecim millium *Virginum* frequentarint, de pœnis impositis quadraginta condonauit dies. En illa!

WERNHERVS *Dei gracia S. Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Priori, totique Conuentui Domus Fratrum Predicatorum Magunt. salutem in Domino. Vt & vestram honoremus ecclesiam, & per honorem ei ac vobis exhibitum consulamus aliorum saluti, predicandi & confessiones audiendi per nostram dyocesin plenam vobis auctoritate presentium concedimus facultatem, Deuotioni vestre nichilominus indulgentes, vt si quis Fratrum vestrorum intra Maguntiam vel extra sermonem fecerit ad populum, is auditoribus suis vere penitentibus & confessis valeat quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia relaxare. Nolumus tamen, vt quilibet Fratrum vestrorum hanc habeat facultatem, sed hy duntaxat, quibus Prior, Subprior, ac Lector duxerint hoc credendum. Prouideat igitur vestra Discretio, vt sic prouide & prudenter geratis vos in hoc negotio, quod non cogamur, factam vobis & per vos aliis gratiam reuocare. Datum apud Wunnendal anno Domini MCCLXI, XI Kalend. Iunii.*

WERNHERVS *Dei gratia, S. Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Priori & Conuentui Ordinis Fratrum Predicatorum Mogunt. salutem in Domino. Deuotionis vestre meretur effectus, vt vestris petitionibus fauorabiliter annuamus. Vestris igitur supplicationibus inclinati, vt tu, Prior, cum duobus Fratribus, quos ad hoc duxeris assumendos, duodecim personas, familiares vestro Ordini, existentes in ciuitate Maguntina, que causa deuotionis a vobis id requisiuerint, licite communicare valeas, absque preiudicio Plebanorum, vobis de gratia speciali auctoritate presentium indulgemus, presentibus vsque ad nostrum beneplacitum valituris. Datum apud Aschaffenburc anno Domini MCCLXXVIIII, XVI Kalend. Iulii.*

WERNHERVS *Dei gratia Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Priori & Conuentui Fratrum Ordinis Predicatorum Domus Magunt. salutem & sinceram in Domino karitatem. Loca Sanctorum pia deuotione sunt merito veneranda, vt, dum Dei honoramus amicos, ipsi nos amabiles Deo reddant, & nobis eorum patrocinium vendicantes, quod nostris meritis non valemus, nobis eorum intercessione donetur.*

Cupientes igitur, vt ecclesia vestra honoribus congruis frequentetur, de omnipotentis Dei misericordia, beatorum Apostolorum eius Petri & Pauli, ac B. Martini meritis & auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad

ipsam ecclesiam in die dedicationis eiusdem, in quatuor festiuitatibus gloriose Virginis Marie, *in beatorum* Augustini *&* Dominici *Confessoris*, Petri *martyris*, vndecim millium Virginum, *patronorum ecclesie vestre, festis, nec non per octauas predictarum festiuitatum, singulis annis humiliter & deuote duxerint accedendum, diuine propiciationis gratiam petituri, quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus, ratas habentes & gratas omnes indulgentias, si quas Venerabiles Patres & Fratres Archiepiscopi & Episcopi vobis & per vos eidem ecclesie contulerunt, & adhuc duxerint concedendas, presentibus perpetuo duraturis. Datum apud Stolzenberc anno Domini MCCLXXXII, XVI Kalend. Ianuar. Pontificatus vero nostri XXIII.*

Eadem postea erga ipsos voluntate fuit *Petrus* Archiepiscopus. Cum enim istis temporibus Parochi ecclesiarum per diœcesin Moguntinam publice pro suggestu dicerent, FF. Prædicatoribus nullam penitus esse auctoritatem, exomologeses de peccatis dolentium excipiendi, sine Parochorum licentia; quin iis e paroecianorum suorum numero, qui illorum vsi erant opera ministerioque, sacris interdicerent; ipse litteris anno MCCCXVIII, VI Idus Iul. publicatis, sub grauium pœnarum interminatione edixit, ne iis in posterum molestiæ quid creent, sed omni potius modo faueant, ipsosque clauibus soluendi ligandique, eisdem concessis, libere vti permittant.

Litteræ, quas dixi, ita habent;

PETRVS *Dei gratia S. Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, vniuersis Sacerdotibus Parochialibus per Moguntinam ciuitatem & dyocesin constitutis, ad quos presentes littere peruenerint, salutem in Domino. Conquesti sunt nobis Fratres Ordinis Predicatorum, quod vos in preiudicium Sedis Apostolice & nostre, manifeste in parochiis vestris subditis predicetis & denuntietis, quod dicti Fratres nullam penitus auctoritatem habeant audiendi confessiones fidelium, ligandi vel soluendi, sine vestra licentia speciali, omnes eis confitentes aliter excommunicantes diebus Dominicis, & excommunicatos publice nuntiantes, & quod plus est, subditos vestros eis confitentes priuetis sacramentis ecclesiasticis, vt confessa vobis confiteantur denuo integre & in toto, tanquam predictorum Fratrum absolutio irrita fuerit & inanis; iniungentes nihilominus vestris subditis penitentiam, per hoc, quod dictis Fratribus fuerant confessi, cogentes per priuationem communionis sacre, vt promittant vobis, ne prefatis Fratribus presumant imposterum confiteri.*

Cum igitur sepe dicti Fratres Predicatores, secundum tenorem constitutionis Papalis, Super cathedram, *humiliter & legitime nobis Fratres suos pro Conuentibus Mogunt. Franckenford. & aliquos pro Confluent. & Wormatiens. electos presentauerint, & nos generose ipsos acceptauerimus, nostre etiam intentionis non sit, vt religiosi quicunque & maxime Fratres Ordinis Predicatorum, qui doctrina sua & vita ecclesiam Dei irrigant & fecundant, huiusmodi iniurias nostris temporibus maxime in nostra dyocesi patiantur, Discretioni vestre in virtute sancte obedientie, & sub pena suspensionis districte precipiendo mandamus, quatenus ab huiusmodi impedimentis dictorum Fratrum in preiudicium auctoritatis Sedis Apostolice & nostre factis desistentes omnino clauibus ecclesie sibi in vestri ac totius ecclesie adiutorium concessis vti libere permittatis; reclamantes etiam, si que sunt per vos, vt premittitur, populo proposita & publice predicata, ne subditis vestris, qui ipsis confitentur, sacramenta ecclesiastica aliqualiter denegetis, dictosque Fratres Christi fidelibus beneuole recommendantes, vt obedientie mercedem eternam & nostri fauoris beneuolentiam exspectare merito debeatis. Datum Maguntie sub sigillo nostro pendenti, anno Domini MCCCXVIII, VI Idus Iulii.*

V

De damno, quod anno MCCCCLXII sunt passi.

Anno, quem dixi, MCCCCLXII funesta illa vrbis occupatio & iis fuit calamitati. Ipsum enim templum, vna cum claustro sodalium iniectis ignibus multum fecit damni *in suis substantialibus, structuris videlicet, tecto tam ecclesiæ quam chori, turri, campanis, sacristiæ, laterum, & aliis ædificiis ex ignis incendio & voragine miserabiliter combustum & consumtum*, vt *Adolfus* Archiepiscopus

piſcopus in litteris, de quibus ſtatim, loquitur. Conf. *Helvvichius* de diſſidio Moguntino ſectione XI § VII.

VI

De facultate eis data ſubſidia petendi.

Quod detrimentum vt reparari poſſet, *Adolfus*, quem modo dixi, Archipræſul quatuor poſt annis Fratribus ſequenti diplomate poteſtatem fecit, quauis dioœceſis ſuæ parte poſtulandi ſubſidia.

ADOLFVS *D.G. ſancte Maguntine Sedis Electus & Confirmatus, S.R.I. per Germaniam Archicancellarius & Princeps Elector. Ex paterno caritatis affectu ad ea libenter intendimus, per que eccleſiarum & monaſteriorum, & eorum precipue fabrice, ſalubriter conſulatur. Sane non ambigimus, ad diuerſas Alamannie partes, aliasque regiones & terras fore diuulgatum, qualiter modernis temporibus, dum ciuitatem noſtram Maguntinam, que per longa retroacta tempora, vt hiſtorie aiunt, fere quadringentis annis ſancte noſtre Maguntine eccleſie rebellis extitit, diuino adiutorio recuperauimus & reduximus, eccleſia ſiue monaſterium Conuentus Ordinis Predicatorum in ipſa noſtra ciuitate, in honore ſancte & indiuidue Trinitatis, & glorioſiſſime Dei genitricis Virginis Marie conſecrata, in ſuis ſubſtantialibus, ſtructura videlicet, tecto tam eccleſie quam chori, turri, campanis, ſacriſtie laterum, ac aliis edificiis & domibus, ex ignis incendio & voragine miſerabiliter combuſta & conſumpta, ac etiam in ſuis redditibus & procurationibus vltra modum dampnificatum & extenuatum exiſtit, adeo, quod vbi antea non modicus Fratrum numerus, nocturnis diurnisque horis pſallendo, Deo omnium plasmatori debitum famulatum exſoluere conſueuit, iam pauciſſimi, niſi Chriſti fidelium elemoſinis adiuti, ſuſtentari vix poſſunt, nec ipſorum ac dicti monaſterii ſufficiunt facultates, vt de illis monaſterium ipſum reparari poſſit, &, vt rerum magiſtra experientia edocet, quanquam notabiliter ipſum edificare, ac ſtructuris renouare inceperunt, & ſine mora continuatur, ea tamen nequaquam perficere valeant, niſi a Chriſti fidelibus pie eis ſuccurratur. Vt igitur ſtructura huiusmodi laudabiliter incepta, diuina cooperante gratia, continuari & conſeruari, ac cultus diuinus inibi augmentari valeat & poſſit, vos omnes & ſingulos -- hortamur in Domino, quatenus --- de bonis vobis ſuper terram a Deo collatis, ad conſummationem tam laudabilis ſtructure, veſtras elemoſinas pias & caritatiua ſubſidia erogare velitis ----* additis XL dierum indulgentiis. *Datum in ciuitate noſtra Maguntina die I menſis Iunii MCCCCLXVI.*

VII

De conceſſo Santalbanenſibus *templi vſu.*

Sæculo ſequenti cum *D. Albani* Collegialis extra mœnia Moguntina oblato per *Albertum* Brandenburgicum incendio deflagraſſet, Fratres *Santalbanenſibus* ædem ſuam ad pſalmodiam ac rem diuinam peragendam aperuere, & vsque ad annum ſuperioris ſæculi LXIV conceſſere, vti in *chronico Santalbanenſi* lib. II ſectione I cap. VII iam dictum.

VIII

De iure patronatus eccleſiæ in Walluf FF. *donato.*

Sub medium ſuperioris ſæculi monaſterio ius patronatus parochialis in vico *Walluf* donationis titulo adſignarunt *Ioannes Wilhelmus* & *Georgius Wernherus* de *Lindau*, vetuſta nobilique proſapia viri. Quam donationem dein *Ioannes Philippus*, Archiepiſcopus & Princeps Elector, tabulis die V Octobris an. MDCLI editis ratam habuit ac ſtabiliuit. Ex quo, qui ſacris eam curant, e *D. Dominici* familia ſunt Curiones.

IX

De quibusdam eorum benefactoribus.

Ceterum præter plures, qui ſuperioribus ſæculis multa, eaque inſignia FFr. beneficia contulere, *Conradum* etiam *Hepp*, Vicarium ad gradus, anno MDXXIII mortuum, *Michaelem Weber*, Canonicum Aſchaffenburgenſem, an. MDCXVI fatis functum, *Annam Ioſſin*, *Andreæ* von *Ioſs* viduam, anno MDCLXVI rebus humanis ereptam, aliosque, quam optime de eis promerita eſt ſingulare ſexus

fui

sui ornamentum, *Maria Elisabetha*, nata *Albrecht* de *Lauterburg*, Illustris Viri *Ioannis Iacobi* de *Lasser*, Cancellarii Moguntini, vidua; quippe quæ non modo luminis perpetui in *D. Annæ* sacello fouendi, nec non sacri singulis diebus Martis in eo hora sexta matutina legendi sumtum liberaliter attribuit, verum etiam ædem ipsam mille florenorum impensa renouari curauit, repararique. Cuius proin, ceterorumque omnium gratam grato illi animo seruant recoluntque memoriam.

De origine, fatis, statuque *MONASTERII* FRATRVM MINORVM OBSERVANTIVM *siue* FRANCISCANORVM.

I

De expetito & impetrato ad cœnobium Ordinis Seraphici in vrbe excitandum loco.

ANno MDCXI R. P. *Nicolaus Vigerius*, Minister prouinciæ Coloniensis siue Rhenanæ, desiderio proferendi Ordinis Seraphici si quis alius flagrans, Fr. *Aegidium Duron* cum litteris Nuntii Apostolici, familiæ item FF. *Minorum Obseruantium* dictæ prouinciæ Coloniensis, aliisque, misit ad Celsissimum Archiepiscopum & Principem Electorem, *Ioannem Suicardum*, petitum, vt Franciscanis rursum Moguntiæ locum concederet ac habitationem.

Cum operæ pretium sit, ipsas, quas dixi, litteras inspicere, subiungo eas.

Serenissime & Reuerendissime Domine, ac Patrone mi obseruandissime.

CVm Fratres minores Obseruantes, a nonnullis mensibus citra, reformationi huius prouinciæ ita sedulo incumbant, vt ex omnipotentis Dei misericordia, cum non modica ædificatione visitationis, reformatisque multis monasteriis multas animas lucrifecerint: modo etiam cuperent, iacturam annis elapsis in ciuitate Celsitud. V. Moguntina a suis prædecessoribus factam resarcire, monasteriumque aliquod ibidem fundare, vt Deo in debita obseruantia & regulari disciplina viuere possent: ad hoc obtinendum opera mea apud Cels. V. vti voluerunt: cumque pia & honesta mihi petitio, eorumque voluntas sit visa, ad laudemque Dei eam dirigi cognouerim, Cels. V. etiam atque etiam per præsentes rogandam duxi, vt benignas aures ad pias istorum Fratrum preces porrigere non dedignetur. Hæc etenim omnia, vt ad laudem omnipotentis Dei, salutemque animarum immediate tendere certum est, sic debitam a diuina Maiestate mercedem, & in hoc & in futuro seculo Cels. V. reportaturam esse, non est dubitandum. Ego etiam eidem debitam obligationem semper profitetor. Interim Cels. suæ precor supremam a Deo felicitatem. Coloniæ XXXI Iul. MDCXI.

Serenissimæ & Reuerendissimæ Celsitud. V.

addictissimus seruitor

Aurelius Episcopus Vigilianus,
Nunt. Apost.

Serenissime Princeps & Amplissime Præsul.

PAupercula Fratrum minorum Obseruantium familia diu a vestra diœcesi absens, iniuria temporum, & Fratrum paucitate diutinam illam absentiam caussante, quasi

quasi postliminio reditura humiliter supplicat S.C.V. sibi locum suo statui conuenientem intra vel circa ciuitatem vestram metropoliticam Moguntiam designari, in qua posthac iterato sedem figat, & Domino Deo famulari valeat ad ecclesiæ suæ, subditorumque solicitudini vestræ commissorum, ædificationem. Memoria seniorum tenet, hactenus in vestra metropolitana fideliter deseruiuisse multos pios doctosque Fratres Franciscanos Obseruantes, quorum pars non infima V. ille P. Ferus, *vestræ metropolitanæ Eccclesiastes facundissimus. Optant posteri, in similibus spiritualibus exercitiis deseruire. Quapropter implorant Sereniss. C. V. benignitatem, quæ in omnes religiosos status propensissima est, vti ne ipsi ab hoc spirituali fauore secludantur. Satagent autem supplicantes, Deo bene iuuante, ita respondere suæ obseruantiæ, vt ne pœnitudinis ansam V. S. Celsit. tribuant, sed magis populum suæ conuersationis exemplo atque sinceræ prædicationis verbo pro viribus ædificent. Supremum Numen V. Sereniss. Celsit. ecclesia sanctæ in plurimos annos seruet incolumem. Quod multis votis exoptat*

Humilis supplicans Obseruantum Franciscana familia, prouinciæ Coloniensis.

Salutem & pacem.

ADmodum venerande Pater. Rogo, vt hi Fratres mei per V. P. accessum habeant ad Illustrissimum Principem Electorem. Habent in mandatis, quæ ad suam Celsitudinem pro Dei honore & proximorum consolatione perferant. Si qua in re nostra paruitas poterit denuo V. charitati inseruire, habebit nos sibi seruos. Commendo nos V. P. precibus. Datum Coloniæ in Conuentu Fratrum Minorum regularis Obseruantiæ, 30 Iul.

V. P.

seruus,

F. Nicolaus Vigerius,
Minister prouinc. Colonienſ.

Admodum Ven. Patri, D. Ioanni Nellingio, *Illustrissimo Principi Electori Moguntino a confessionibus & concionibus.*

Dictus *Fr. Aegidius Duron* cum Moguntiam venisset, & Principem Electorem haud offenderet, non ausus vlterius progredi, quas modo protuli litteras, vna cum sequentibus, transmisit *Ioanni Rudigero*; ipse vero, vti colligere est, reuertit Coloniam.

CLarissime Domine. Vestra illa in omnes religiosos status piæ voluntatis propensio mihi multorum narratione cognita subministrauit animum, vt, ignotus licet, ac pauper Obseruans Franciscanus audeam conuenire vestram benignitatem, vestrumque implorare subsidium. Moguntiam veni itinere pedestri non parum periculoso propter plerosque hæreticos Ordini nostro infensos. Sperabam eo loco inueniendam suam Sereniss. Celsitudinem Moguntinam, ad quam mihi erant litteræ Illustriss. Nuntii Apostolici. Effectum earum paucis explicabo. Ante plures annos habuit Obseruantia nostra Moguntiæ Conuentum, vel per negligentiam Superiorum Ordinis præcedentium, vel propter maximam penuriam Fratrum, quæ contigit vndiquaque intumescentibus hæresion fluctibus, hactenus derelictum; vnde factum est, vt ad venerabiles Patres Societatis sit translatus: itaque respirans nunc Obseruantia Franciscana anhelat ad sui multiplicationem, optatque postmodum, si non in pristinum locum, saltem in aliquem alium suo statui commodum reuocari & admitti; in quo Deo & ecclesiæ sanctæ possit famulari ad ædificationem plebis. De his vt agerem, apud Serenissimum Principem Electorem, missus fui a R. P. Ministro Fratrum Minorum regularis Obseruantiæ prouinciæ Coloniensis: verum, spe frustratus personaliter conueniendi suam Celsitud. quod maxime desiderabam, non auso mihi vlteriori itineri propter difficultates me committere, hoc vnum visum est restare, vt Dominat. V. interpellarem, atque eius auxilium implorarem. Mitto igitur his iunctas Illustriss. Nuntii litteras, simulque supplicationem nostram, obsecrans, vt Obseruantiæ Franciscanæ renascenti Dominatio V. suum fauorem non deneget, sed auxiliatricem manum clementius porrigat, nostrumque hoc negotium in fauorem Ordinis procuret & promoueat. Istud si

experti fuerimus, multis nos nominibus obligatos Clariss. Dominat. V. semper agnoscemus, & quod vnum possumus, precibus nostris compensare pro viribus annitemur. Mitto etiam R. P. Ioannis Nellingii *commendatitias, quas nobis, cum illum conuenissemus, ac Reu. nostri Ministri epistolam tradidissemus, addixerat, quibus nos charitati Dominat. V. commendabat. Deus opt. Dominat. vestram Clariss. diutius conseruet sanam & incolumem. Datæ an. restitutæ salutis* 1611, *currentis Augusti die* 9.

Clariss. Dominat. V.

obseruantissimus

F. Aegidius Duron, Conuentus regularis Obseruantiæ Coloniæ ad Oliuas SS. Theol. Lector.

Ornatissimo Domino Ioanni Rudigero, *Illustrissimi & Reuerendissimi Principis Moguntini Consiliario Cameræ. Domino suo.*

Post ipse *Vigerius* vna cum Fr. *Ebertino Frenz*, Diacono, Aschaffenburgum profectus, a *Ioanne Suicardo* supplex petiit, velit Fratribus Franciscanis in vrbe Moguntia locum tribuere, in quo Deo, ecclesiæ, archidiœcesi, ciuitati, locisque vicinis seruire possint.

Annuit, qua erga sacri Ordinis homines benignitate, atque in promouenda religione animi alacritate erat Eminentissimus Princeps, ac cum pro tempore commodior locus haud suppeteret, eisdem adsignauit asceterium, quod sanctimonialibus de tertia *D. Francisci* regula proprium olim erat, ac vulgo *Conuentus maior* appellabatur, tum vero incolebatur a typographo.

Quo quidem in negotio idem *P. Vigerius* cum socio *Ebertino* singularem Aschaffenburgi beneuolentiam Reu. admodum & Pereximii Viri, *Christophori Weberi*, ecclesiæ Collegiatæ ad SS. Petrum & Alexandrum ibidem Decani, & Celsissimi Archiepiscopi in spiritualibus Commissarii, expertus est; quippe qui vtrumque non modo aliquot dies admodum liberaliter habuit, sed fidelibus etiam consiliis prouide instruxit; quin vt hoc ocius voti damnarentur, ipse Principem, suo eis affuturus patrocinio, reuerenter adiit.

II

De eodem Celsissimi Principis gratia occupato.

Vt locum, quem Fratrum vsibus Princeps clementissime addixerat, occuparent illi, Reu. *P. Vigerius* destinauit *P. Ioannem Svverinch*, alias *Cœsfeldium*, Gardianum tum temporis Brülensem, & prouinciæ Definitorem, nec non *P. Arnoldum Hackstein*, Sacerdotem, vna cum duobus Fratribus laicis, qui anno sequenti MDCXII, die XXVI Maii Moguntiam ingressi, apud RR. PP. *Societatis Iesu*, veterem FF. Franciscanorum Conuentum concessu beneficioque Archiepiscopi *Danielis* incolentes, diuerterunt; postridie vero vna cum P. Rectore locum sibi consignatum lustrarunt, & secuto (qui d. XXVIII Maii erat) circa horam VIII matutinam occuparunt, auctoritate Reu. & Perillustris ecclesiæ Moguntinæ Presbyteri Canonici, ac Eminentissimi Archiepiscoi in spiritualibus Vicarii generalis, *Friderici* a *Sickingen*, ad hoc specialiter delegati, præsente *Antonio Lorbecher*, Tabellione publico, in eundem immissi.

III

De singulari, quam Fratres ab ingressu suo statim experti sunt, beneuolentia.

Primum tum prandium, vna cum supellectile, iisdem præbuere RR. *Societatis Iesu* PP. Dein Reu. ac Perillustris Dominus *Ioannes Godefridus* a *Fürstenberg*, præter præbitum diurnum, medimnum siliginis cum dolio vini muneri eis misit; ceterum vero omni præsto fuit ope, vices *Syndici*, quo vterentur, *Apostolici*, *patrisque*, vt vocant, *spiritualis* partes in se suscipere haud dedignatus.

Quam maxime vero Reuerendissimus in Christo Pater, *Stephanus Weberus*, Episcopus Mysiensis, ac Eminentissimi in pontificalibus Vicarius, qualibet hebdomade

domade vnius diei cibaria, vna cum potu, vt toti congregationi ſatis ſuperque foret, prolixa beneficaque voluntate iisdem ſuppeditauit; tum vero, ad diuini ſplendorem cultus, peripetaſma ſummo altari conſternendo, caſulam itidem cum Dalmatica, & pluuiale, omnia ex filo aureo, dedit, donauit.

Paullo poſt cognitis pauperum Fratrum in loco ruinoſo degentium neceſſitatibus *Ioannes Suicardus*, ad eiusdem inſtaurationem centum contulit nummos vnciales; iis vero ſingulis hebdomadibus e cella penuque Electorali præberi iuſſit quartarium vini, cum totidem panibus, quot ex quarta medimni parte conficerentur.

Sereniſſimus itidem Elector Coloniensis, e Comitiis Francofurti habitis domum reuertens, ad preces R. P. *Wimæi*, quo conſcientiæ arbitro vtebatur ac moderatore (Confeſſarium barbare vulgus vocat) octo & quinquaginta aureos liberaliter ſubmiſit.

Similiter ciuis quidam Coloniensis in ſumtus domicilio reficiendo impendendos CCL florenos pio contulit animo. *Ioannes* vero *Erneſtus* ab *Eichſtedt* quinque feneſtras maiores in choro ſacelli, dum in eodem defunctæ coniugi, *Claræ Annæ* de *Reiffenberg*, anno MDCXII epitaphium poneret, ſuo parauit ære.

IV

De magno populi ad ſacra concurſu.

Dealbato menſe Iulio veteri cœnobii huius ſacello, & deterſo ſqualore ad ſacra habenda inſtaurato, vix cœperant Patres pro ſuggeſtu loqui, animique ſui dicendo explicare diuitias, quum ſummi, infimi, ſenes, iuuenes, nobiles, plebeii, feruido illorum ſpiritu commoti excitatique, ad ipſos audiendos affluerent, & quos tanto zelo inflammatos videbant, haud ſecus ac angelos Dei reuererentur.

V

De memoria dedicati olim ſacelli celebrata.

Dominica poſt feſtum, quo Apoſtolos in diuerſas orbis partes diſperſos pie recolit eccleſia, ſecundum traditionem antiquam, recurrebat ſacelli olim inaugurati memoria. Quam vt rite celebrarent Fratres, aras eo modo, quo Tertiariæ iuxta vicum Weiſſenau ſolent, exornarunt, ſacello ipſo ſanctiſſimæ & indiuiduæ Triados patrocinio tutelæque quam religioſiſſime commiſſo.

VI

De Fr. Othonis *ab* Hovel *per eosdem dies acceſſu.*

Otho *ab* Hovel, nobiliſſimo apud Liuonos genere ortus, ex aula Iuliacenſi, in qua *Antoniæ*, Ducibus Lotharingicis prognatæ, & *Ioannis Wilhelmi*, qui ſtirpem Iuliaco-Cliuenſem finiit, coniugi, ab illuſtri fuerat miniſterio, anno MDCVIII, die XXX Martii ſanctioris diſciplinæ ſtudio nomen Ordini dederat, voto Coloniæ emiſſo, & poſt Brülæ atque Hammonæ abiectiſſimis ſeruitiis ſua illi probauerat obſequia. Is cum intelligeret, quam læte nouella hæc plantatio Moguntiæ excreſceret, huc venit, Fratribus in colligendo victu, aliisque operis fideliter deſeruiturus. Quorum in famulatu cum aliquod tempus magna animi ſubmiſſione exegiſſet, Hammonæ non ſine quadam ſanctitatis opinione diem clauſit extremum.

VII

De primis Bibliothecæ FF. initiis.

Fundamentum ea debet Celſiſſimo Principi Electori, *Ioanni Suicardo*, quippe qui anno MDCXII Bibliothecam *Ioannis Schneid*, Parochi quondam ad S. Quintinum, ad deceſſorem *Ioannem Adamum* deuolutam, Fratribus donauit; *Ioannes* vero de *Colonia*, Sigillifer, vi mandati d. I Septembris accepti, tradidit, chirographo hoc P. *Ioannis Svverinch* teſte: *Ego Fr.* Ioannes Svverinch *Coſfeldienſis*, *Commiſſarius Conuentus Moguntini Fratrum Minorum regularis Obſeruantiæ*, *in teſtimonium religioſæ gratiarum actionis manu propria agnoſco*, *Reuerendiſſimum ac Illuſtriſſimum Principem* Ioannem Svvichardum *Archiepiſcopum*

Moguntinum, clementissimum Dominum nostrum, pro singulari sua erga S. Franciscum pietate, ac filios eius beneficentia, hos præmemoratos libros in vsum Conuentus nostri Moguntinensis nouiter erecti, motu proprio obtulisse, ac per Reuerendum Dominum & Clarissimum Virum, D. Ioannem Colonia, *Sigilliferum suum, eosdem libros nostro Conuentui tradidisse. Pro quo speciali dono, ac ceteris, iisque maximis beneficiis, nobis pauperibus exhibitis, piissimo Principi misericordissimus Deus retribuat vitam æternam, Amen.*

VIII

De Fraternitate S. Chordæ *anno MDCXIII Moguntiæ instituta.*

Sodalitatem instituerant Ordinis Fratres Seraphici, a cingulo D. Francisci *Fraternitatem S. Chordæ* appellatam; quam post *Sixtus V* Pontifex die IX Augusti anno MDLXXXVII approbauit, ac peculiari diplomate in gratiam Ordinis, cuius ille socius olim erat, ratam habuit.

Ad eam, R. P. Prouincialis consensu, P. *Iosephus Bergaigne*, Gardianus loci, anno hoc XIII Moguntinos suos inuitauit, bulla Pontificis, sigillo generalis in spiritualibus Vicarii munita, & vtroque sermone, latino & germanico, per *Antonium*, de quo supra, *Lorbecher* promulgata.

Habuit autem, cum auspicaretur eam, laudatus P. *Iosephus* in conclaui, a ianua sacelli inferiore non longe remoto, perelegantem ad eos, qui conuenerant, orationem: qua finita, sacrisque precibus in eodem recitatis, facto agmine supplicantium in morem, per insulam Conuentus, platea cœnobium ad partem australem olim ambiente tum adhuc aperta, itum.

Dici vero vix potest, quam magno statim cum Fratribus numero eam coiuerint Moguntini, non e plebe solum, sed Nobilitate etiam, Cleroque tam maiori, quam minori, illis itidem, qui summos honorum titulos ex litterarum consecuti erant studiis; maxime, cum paullo post iussu R. P. Ministri Prouincialis, P. *Simon Rickius*, SS. Theologiæ in Conuentu FF. Lector, typis vulgasset dictæ Fraternitatis Manuale. Composuerat autem id lingua latina, & cum a P. Gardiano *Iosepho Bergaigne*, nec non Reuerendissimo *Stephano Webero*, Episcopo Mysiensi, & Suffraganeo Moguntino, lectum esset, preloque dignum iudicatum, *Ioanni Albino* typographo exscribendum dederat: quod dein Reu. Vir, *Ioannes Scheubelius*, SS. Theologiæ D. in æde metropolitana Vicarius & Sacrista, in germanicum transtulit, titulo *des Seraphischen Wegvveisers* editum.

Iuuat huc, memoriæ caussa, apponere, qui e Clero metropolitano nomina ei tum dedere. Fuere ii

Hugo Craz a *Scharpfenstein*,
Ioannes Godefridus a *Fürstenberg*,
Fridericus a *Sickingen*,
Ioannes Reinhardus a *Metternich*,
Georgius Antonius de *Rodenstein*,
Emericus Henricus de *Ried*,
Iodocus Philippus de *Weiler*,
Hugo Eberhardus Craz de *Scharpfenstein*,
Ioannes Philippus a *Dienheim*.

IX

De consilio nouum asceterium statuendi inito.

Enimuero Patres iuxta ac sodalitatis institutæ præfecti videntes, locum, *der grosse Conuent* dictum, nimis angustum esse, noui tum domicilii tum templi exstruendi cepere consilium. Quod vt explicatum darent, libello supplice domum contiguam, quam Iudæorum quidam inhabitabat, sibi donari petierunt. Haud defuit supplicantibus Elector, iussitque eandem iis addici. Quo minus autem operi se post accingerent, multæ, quibus rem tum obstructam videbant, difficultates impediuere.

Aliam igitur, rationibus subductis, viam ingressi, porrecto die XIV Iul. an-

no

no MDCXIV per Vicedominum Moguntinum, *Petrum* de *Leyen*, ad aulam tum profectum, alio libello, ædes *Antonitarum* cum templo adiuncto sibi a *Ioanne Suicardo* precario poscebant. Qui quidem & huic illorum occurrit desiderio. Qua occasione placet notare, ita ei subscripsisse, qui Fratrum commodis studebant, societatis præfectos: *Der Seraphischen Confraternität S. Francisci Ordens der Observantz verordneter Senat.*

Annuerat, vt dictum, Eminentissimus Princeps Elector. Rebus tamen omnibus probe circumspectis Patres optimum factu iudicarunt, domo haud emigrare, sed in prima hac sede sua fortunam & in posterum experiri.

X

De coempta ad dilatandum monasterium domo vicina.

Erat *Philippo Höglein*, Tribunalis Spirensis Assessori, domus cœnobio contigua. Hanc de eo, amplificando illi, anno MDCXX mercati sunt Fratres; Celsissimo Electore litteris Aschaffenburgi hoc ipso anno die II Februr. datis emptionem factam ratam habente, confirmanteque.

XI

De nouo Reuerendissimi Weberi *in Fratres promerito.*

Dictum iam supra, quam benigne iis a primo statim illorum in vrbem ingressu fecerit Reuerendissimus hic, & supra laudes omnes positus Vir atque Episcopus. Enimuero haud contentus, istam in eos nauasse beneuolentiam, cum videret, non decollare spem de Conuentu nouo excitando, anno MDCXX ad summum altare in templo propediem exstruendo statuendum mille florenos iis numerari iussit.

Quin die XXX Maii vltimæ voluntatis suæ editurus tabulas, denuo illorum quam maxime habuit rationem, his vsus verbis: *Atque hæc de legatis meis extrema mea dispositio est, ad quorum expeditionem etsi de bona voluntate Testamentariorum meorum non dubitem, admoneo tamen rogoque, tanquam filios in Domino, vt quem loco parentis habuerunt, eius nunc vltimam voluntatem sedulo ad gloriam Dei deducant. Deinde sic ipsum, quod residuum est, siue in vino, siue in frumentis, aut debitis colligendis, colligant, & ex omnibus sic collectis duas partes integras* RR. PP. Franciscanis *ad structuram noui templi sui applicent; tertiam partem similiter integram ad structuram noui templi* PP. Capucinorum.

XII

De inchoata tandem noui templi structura.

Aedem sacram primo omnium statuendam rati Fratres, opus an. MDCXXII, die XVIII Aprilis auspicato aggressi sunt, Reuerendissimo *Webero* primum in fundamenta lapidem demittente.

Compositus autem is fuit ad latus templi sinistrum in loco, qui chorum diuidit a naui ædis: διπλᾶς, ex duobus concauis coaptatus; cui indita tabula ænea, vna cum tribus nummis, vno aureo & duobus argenteis; quorum prima frons præfert insignia Eminentissimi Archiepiscopi *Ioannis Suicardi*; auersa vero facies arcem Aschaffenburgensem, quam is maximis impensis non ita pridem a fundamentis excitauerat. Laminæ æneæ stilo hæc incisa inscriptio:

Anno Domini MDCXXII, die XVIII Aprilis, S. D. nostri Gregorii Papæ XV anno II, R. P. F. Benigno de Genua, Ord. S. Francisci de Obseruantia Ministro Generali, in honorem Dei omnipotentis, B. M. Virginis, S. Francisci stigmatizati, & omnium Sanctorum, Patrono Illustrissimo & Reuerendissimo Iohanne Suicardo de Cronenberg, Archiepiscopo, Principe Electore Moguntino, fautoribus Reuerendissimis Prælatis & ceteris Capitularibus ecclesiæ metropolitanæ, lapidem hunc fundamentalem primarium Reuerendissimus Dominus Stephanus Weberus, Episcopus Mysiensis, Reuerendissimi Archiepiscopi in pontificalibus Vicarius, posuit.

Feruentibus post operis ad vitam meliorem die VII Augusti abiit operis fautor perquam munificus, Reu. *Weberus*, quatuor Archiepiscopis Moguntinis in vicaria sacrorum functione suffragatus, maximo sui desiderio relicto. Erat enim vir sanctis plane moribus, insigni pietate, beneficentia, prudentia, multisque

aliis rebus in sacerdotio suo præclare gestis inclitus. Enimuero, quem viuens erga pauperculos Ordinis Seraphici Fratres exeruerat animum, moriens etiam testatum fecit, scripta, quæ tum ædificabatur, æde sacra pro maiori facultatum suarum parte, vt supra dictum, herede. Sex mille, sexcentos florenos Conuentui anno MDCXXIII, die XXVI Maii numeratos testatur, qui tunc FFr. agebat Syndicum, *Ioannes Iacobus* de *Colonia.*

XIII

De alia domo tum ad laxandum monasterium coempta.

Fuerat illa Nicolai Blum; de quo Fratres eam sibi an. MDCXXV redemere, Celsissimo Principe Electore die XXVI Maii tabulis editis rem firmante, simulque dimidium plateæ cœnobio incorporante siue adunante.

XIV

De Stephani Weberi *iunioris morte, eximiaque in FFr. beneficentia.*

Reuerendissimo, quem sæpius laudaui, *Stephano Webero* duo erant nepotes; *Christophorus*, Decanus olim ad SS. Petrum & Alexandrum Aschaffenburgi, post Suffraganeus Erfurtensis; & *Stephanus*, SS. Theologiæ D. & Moguntiæ Collegii B. M. V. ad gradus Decanus; vterque accumulatissima erga Fratres voluntate. Qua ille eos complexus sit beneuolentia, supra iam dictum; qua iste, breuibus nunc perstringendum. Contulit autem ad aram *B. M. V.* ponendam CCC nummos Imperiales viuus; moriens vero subleuandis Fratrum necessitatibus CC florenos constituit; quos Syndico eorundem Apostolico post liberaliter solutos esse, notatum. Obiit autem anno MDCXXVI, die XXXI Maii.

XV

De structura noui pro Fratribus domicilii inchoata.

Aede sacra ad culmen fere perducta, de ampliori etiam domicilio statuendo curam cogitationemque suscepere Fratres. Nec cunctati, Reuerendissimo Collegio metropolitano fauente, eodem hoc anno operis fecere initium; Reuerendissimo Mysiensi Episcopo, *Ambrosio Saibæo*, die XVI Iunii primum structuræ lapidem in fundamento componente.

XVI

De sollemni ædis exstructæ inauguratione.

Exædificatam dedicari conueniebat. Isti igitur sollemnitati statutus dies XIX Nouembr. an. MDCXXVIII; qui cum illuxisset, Reuerendissimus Eminentissimi Archiepiscopi *Georgii Friderici* in pontificalibus Vicarius, dictus modo *Ambrosius Saibæus*, Episcopus Mysiensis, sollemni eam consecrauit ritu, honorique stigmatum D. Francisci religiosissime dicauit: ararum maiori eiusdem dedicata memoriæ; minori, quæ plateam versus est, B. V. M. altera Conuentum versus, honori S. Crucis ac omnium Seraphici Ordinis Sanctorum.

Quæ res vt hoc certius ad posteritatis propagaretur memoriam, vnicuique illarum appensa tabella. Maiori quidem hæc;

Anno MDCXXVIII, die XIX Nouembr. noua nostra ecclesia hic consecrata est per Reuerendissimum Dominum Ambrosium, Episcopum Mysiensem & Suffraganeum Moguntinum, sub Pontifice Maximo Vrbano VIII, Archiepiscopo Georgio Friderico a Greiffenclavv in Vollrats, Generali Ministro nostro P. F. Bernardino de Senis; altare maius in honorem Patroni ecclesiæ S. Francisci dedicatum.

XVII

De domicilio pro aduenis exstructo.

Vt commodus iis recipiendis esset locus, Fratribus inter alia erat curæ. Anno igitur MDCCXIII eorum in gratiam nouum excitarunt ædificium. Hortum versus id respicit; hospitalitatis illorum insigne cetera documentum.

XVIII

De cultu tum ædi, tum FFr. domicilio allato.

Vt hoc augustior templi esset facies, anno MDCCXVI altare summum, *Weberi* illud piissimi opus, elegantissime fuit inauratum; submotisque, quæ a lateribus erant, veteribus istis, noua eodem anno posita, specie quidem ac pulcritudine satis eximia, egregiaque.

Eodem, augescente familia, Fratrum etiam domicilium ampliatum, & aliquot adhuc cubiculis (quæ *Cellas* vulgo vocant) instructum fuit.

(o)

De origine, ſtatuque *COENOBII* PP. CAPVCINORVM in vrbe Moguntia.

Accedit

APPENDIX

De monaſterio in Rhingauia, *zur Noth Gottes* dicto, & duobus aliis *eiusdem Ordinis*, *Benshemii* & *Waltdüræ* excitatis.

I

Oannes Suicardus, Archiepiſcopus ac Elector Moguntinus, Princeps religioſiſſimus, cum maximopere prædicari audiret *PP. Capucinorum* vitam ad ſtrictioris diſciplinæ normam ſtudioſiſſime formatam, aſſiduamque de proferenda religione Romano-Catholica curam, conſilium iniit, de iisdem Moguntiam aduocandis. Nec cunctatus, anno MDCVIII, die XVI Maii a Patre eorum Generali petiit, vt ſex Sacerdotes profeſſos, Germanos tamen omnes, mitteret Moguntiam.

Patre Generali tum in Hiſpaniis agente, reſpondit inter alia *Michael Angelus* Ariminenſis, Procurator & Commiſſarius Capucinorum generalis; *D. V. Fratres a nobis deſiderat, qui Germanicum idioma calleant, cum Italicum iſtic prope ſit otioſum. Hinc vero fit, vt, vbi erecta ſunt iam nobis domicilia apud Germanos, ægre omnino poſſimus neceſſarium ibi numerum ſuppeditare, id ipſumque arbitror maxime futurum in cauſa, quo minus idem P. Generalis reſpondere poterit piiſſimis votis paſtoralis curæ V. D. non abſque dolore noſtro, quibus in animarum ſalute propoſita eſt Dei gloria. Quare in præſentiarum neceſſe erit, vt excuſatos nos habeat* &c. *Romæ in loco noſtro S. Bonauenturæ pridie Non. Octobr. MDCVIII.*

Neque tamen de propoſito ſuo deſiſtebat *Ioannes Suicardus*, ſed hoc magis in eo perſtabat, quo curatius biennio poſt Pragæ, quo a Cæſare *Rudolfo II* rei publicæ cauſſa vocatus erat, in vtroque eorum domicilio αὐτόπτης vitam ipſorum ac conuerſationem religioſam, nec non ſingularem in promouendo pietatis ſtudio zelum cognouerat, perſpexeratque. Scripſit itaque anno MDCX ad ſummum Pontificem *Paulum V*, nec non ad Miniſtrum Ordinis ſupremum, petiitque inſtanter, vt aliquot familiæ iſtius Sacerdotes, vna cum vno alteroue Fratre laico, ad ſe deſtinent; ſe eisdem de commoda habitatione, victuque omni proſpecturum cura.

En! ipſas ad *Pontificem* litteras;

Beatiſſime Pater, Domine Clementiſſime.

Religionis zelus, regularis vita, pietas, charitas, patientia, aliaque ſpiritualia & corporalia opera, dona, virtutes, quibus Ordo S. Franciſci Capucinorum nuncupatus paſſim præfulget, tam magnos in eccleſia Dei fructus faciunt, quod tales cooperatores in vineam Domini diuinitus immiſſos eſſe omnes fateantur; atque hinc eſt, Pater Sancte, quod & ego pro mea, ſubditorumque meorum deuotione atque ſpirituali conſolatione omnibus votis exoptem, eundem Ordinem in meam metropolitanam introduci poſſe. Verum cum illud ſine ſpeciali licentia vel indulgentia S. Sedis Apoſtolicæ facere non liceat, ſupplex ad S. V. pro obtinenda gratia recurro. Dignabitur igitur dicti Ordinis R. P. Generali vel etiam Prouinciali mandare, quatenus pro meo voto & deſiderio Conuentum in loco opportuno & commodo per me deſignando inſtituat, atque religioſos vna cum iuſta familia introducat,

ducat, cum certa spe atque promissione, quod nihil vnquam ipsis deesse patiar. Hoc si impetrauero, precibus atque sacrificiis vicissim promereri studebo &c. *Pragæ XV Iul. MDCX.*

Haud deerat tam pio piissimi Præsulis desiderio *P. Generalis*, litterisque sequentibus fidem faciebat, proxime adfuturos aliquos, votis ipsius, quantum possent, satisfacturos.

-- *Præclara T. D. Illustrissimæ merita, singularisque erga meam religionem deuotio iure expostulant, vt eius piæ petitioni satisfaciam, & eo libentius, quo vere gratiam accipere, non concedere existimo, id præstando, quod postulat. Proposui petitionem Sanctissimo Domino nostro, & sua Sanctitas benigne annuit. Concedo igitur T. D. Illustriss. quod a me postulat; in cuius executionem mittam literas obedientiales ad quendam Patrem ex primis prouinciæ Flandriæ, qui vocatur P. Franciscus Hybernus, Concionator, de cuius vitæ probitate & doctrina plurimum in Domino confido ad effectum, vt assumptis secum aliquibus idoneis Fratribus in præfatam suam ciuitatem Moguntiam se transferat, ibi commoraturus, monasteriumque ædificaturus, secundum quod D. V. Illustriss. disponere dignabitur* &c. *Romæ XXII August. MDCX.*

Fr. Hieronymus *a* Castro Venetorum,
Generalis Fratrum Capucinorum.

Cum autem caussæ essent *Ioanni Suicardo*, vt mallet, *Fr. Hybernum* iter suum ad tempus anni sequentis vernum differre, Patri Generali eas litteris die XVI Nouembr. Aschaffenburgi signatis exposuit; qui respondit, mandaturum se illi, vt tempus præstitutum exspectet, ac post brumam demum Moguntiam se conferat.

P. *Hybernus* percepta Generalis voluntate, anno sequenti litteris festo Epiphaniæ datis *Ioanni Suicardo* suum detulit obsequium, paratum sese ostendens ad iter, quandocunque ipsi visum fuerit, ingrediendum. Elector autem die XXVIII Martii his inter alia respondit verbis: *Sed quod ipsum haud ita pridem rescripsimus, ea nunc temporum variorum vndequaque perstrepentium, motuum, impeditorumque itinerum difficultas est, vt non quidem abiicienda, sed differenda tamen, & melioribus opportunitatibus reseruanda hæc ipsa adsciscendorum PP. consilia arbitremur.*

Sic quieuit negotium vsque ad annum MDCXVII, quo Commissarius Capucinorum prouinciæ Rhenanæ Generalis, *Fr. Arsenius* Bruxellensis, sequentibus litteris suorum commendabat caussam;

Reuerendissime - - -

Diuinus seminator vnigenitus, ipse filius Dei, hac nouissima quasi hora, in nobili suo Germanicæ ecclesiæ horto modicum illud & postremum de Seraphici Ordinis semine Cappucinicum incepit plantare granum. Illustriss. Cels. V. gratiæ & fauori, quibus subnixus Germaniæ pedem intulit, id vel in primis pauperrimus Ordo debet. Magnus in illum C. V. affectus resplenduit, primus in terram tuam, sub alas tuas, si humanum loquamur, ingressus esse debuit; aliter visum illi, qui cuncta moderatur Deus. Veruntamen non a C. V. ablati sumus, sed dilati. Vt admittere nunc propius & Moguntiæ tuæ inferre digneris, quam possum humillime & suppliciter oro. Coronæ gloriæ, non tui nominis tantum, sed & salutis etiam hæc gemmula debetur. Dei opt. max. ad laudem, ecclesiæ ad decorem & fructum, C. V. ad meritum erit. Exaudi, Reuerendissime & Illustrissime Elector, humilem pauperum precationem, & permitte nobis nidificare pro fidelium exemplo & ædificatione in ramis tuis. Ita Reuerendiss. & Illustriss. C. V. semper exaudiat Deus, cui iugi obsecrationum instantia commendare nobis curæ erit, vt Reu. & Illustriss. C. V. diu ecclesiæ suæ, imo Germaniæ toti & bonis omibus prospere conseruet incolumem, & post depositionem huius tabernaculi æterna felicitate donet. Coloniæ IX Decembr. MDCXVII.

Illustriss. C. V.

humillimus filius & in Christo seruus,
Fr. Arsenius Bruxellensis,
Commissar. Generalis FF. Capucinor.
prouinciæ Rhenanæ.

Enim-

Enimuero, quod locum inter hæc Moguntiæ consecuti erant *PP. Franciscani*, nonnihil difficultatis de recipiendis nunc *Capucinis* emergere videbatur. Quod ipsum cuius esset momenti indagaturus Elector, *Friderico* de *Sickingen*, suo in spiritualibus Vicario generali, id mandauit negotii, vt cum ceteris Officialibus ecclesiasticis hac de re conferret, &, quid animi illis esset, tum exploraret, tum ocius perscriberet. Qui cum sub initium Ianuarii an. MDCXVIII respondisset, parum, si non plane nil, impedimenti occurrere, cum nemo fere sit, qui non optet, illos admitti, tantum abest, vt quis resistat, huicque obtrectet caussæ; tum & ipse hoc facilius annuit, illique, cui negotiorum Ordinis procuratio tum delegata erat, significari iussit, exspectari quam proxime virum aptum, idoneumque, quocum ea de re agere liceat.

Is, vt Electoris voluntati morem gereret, misit *P. Michaelem Oenipontanum*; quem, simulac Aschaffenburgum venerat, non perhumaniter solum excepit *Ioannes Suicardus*, verum etiam prono audiuit animo, ac mox Moguntiam misit, vt ex tribus, quorum optio ei data, locis deligeret, quem suscitando asceterio iudicaret commodissimum.

Erant autem ea *hortus Wilhelmitanus*, monasterium *S. Nicomedis*, & *curia Westerburgica*. Quibus singulis probe perlustratis, *P. Michael* censuit, vltimum vtroque reliquorum esse opportuniorem. Videns tamen contubernio, templo, hortoque condendis minus suffecturum, consilio cum Reuerendissimo Vicario generali collato, statuit, ad Eminentissimi confugere opem, illiusque consensum ad coemendam domum vicinam, *zum Cronenberg* nuncupatam, expetere. Nec moratus, vtramque demissis postulabat precibus, caussæ patronum nactus, quocum rem, vti dictum, composuerat. Subscribebat petito *Ioannes Suicardus*, Patribusque tum curiam *Westerburgensem* suo familiæque suæ nomine liberaliter attribuebat, tum licentiam dabat, *Cronenbergensem*, aliaque loca contigua sibi comparandi.

Quibus partim iusta emptione partis, partim Ordini donatis, Patrum loco possessionem illorum adiit Reu. admodum Vir, *Adamus Freisbach*, Prouicarius in spiritualibus, Syndicus tum illorum, vt vocant, Apostolicus.

Inde opera data, vt sine mora asceterium cum templo statueretur. Ad quæ excitanda cum e Nobilitate plures, aliique re auctiores ac fortuna, præcipue vero Reuerendissimus Episcopus Mysiensis, *Stephanus Weberus*, Suffraganeus Moguntinus, operam, studium, sumtum prolixa beneficaque conferrent voluntate, factum, vt opinione citius vtrumque staret.

Notes hic velim, diuinis eos officiis hac inter in ade D. Ignatio *sacra secundum Ordinis regulas vacasse.*

Opere perfecto ædes sacra dedicanda erat. Anno proin MDCXXV Reuerendissimus in Christo Pater, *Ambrosius Saibæus*, Episcopus Mysiensis, *Weberi* successor, sollemni eam apparatu consecrauit. Dicauit autem honori *S. Michaelis* Archangeli; die, qua dedicationis celebratæ quotannis recoleretur memoria, Dominica proxima post festum apparitionis *D. Michaelis* constituta: quæ tamen postea Romani concessu Pontificis ad quartam post paschales ferias translata est.

Vix autem monasterium hoc suum incolere cœperant Patres, gratumque vitæ exemplaris, virtutumque diffundere odorem, quum certatim ad moderandas conscientias, audiendas exomologeses, functionesque id genus alias expeterentur. Dum vero nonnisi permissu Sedis Apostolicæ id muniorum in se suscipere licet Ordini, negotium delatum fuit ad Illustrissimum Nuntium Apostolicum, *Antonium Albergati*; qui, vigore *Breuis* Roma accepti, prouinciæ Patres Rhenanæ, quod ea vndique a Lutheri & Caluini adsectatoribus cincta esset circumdataque, auctoritate Apostolica quasi perpetuos constituit Missionarios, data litteris peculiaribus facultate, vbiuis locorum pro suggestu populum docendi, confessiones de peccatis dolentium excipiendi, & id genus munia alia extraordinaria, rebus Germaniæ in præsentiarum ita exigentibus, in toto ad Rhenum tam superiorem quam inferiorem tractu sustinendi.

Venia ista Papali publice denuntiata, dici non potest, quam auide passim

desiderata fuerit ipsorum opera. Erant, qui solatium ex eis quærebant; erant, qui animi eisdem detegebant labes, summi, infimi, sæculares, ecclesiastici; quin integri sanctimonialium cœtus in conscientiarum eos legebant arbitros. Et cum in dicendo summarum essent virium, voluerunt, quorum res illa tangebat curam, vt vel in ipsa æde metropolitana habendis ad populum sacris concionibus vacarent.

Qua illorum in Ordinem ἐκτενείᾳ excitati, hoc magis omnes intendebant neruos, vt in obeundis istis officii partibus alacris essent, indefessique animi, ac castimonia, morum sinceritate, rerum fluxarum contemptu, laborum tolerantia, dignum omnibus præirent exemplum.

Quanta sane sollicitudine in tuendis sibi commissis cathedris, tempore belli tricennalis, institerint, satis superque nouit Moguntiæ ad ædem primariam *D. Martini*, nec non *B. M. V.* ecclesia. Cum enim Sueci per ciuitatem vacuos libere occuparent suggestus, nostri vnice obstiterunt, quo minus in dicta ad *D. Martinum* æde, eaque, quæ *ad gradus* est, vlo modo pro ambone loquerentur. Qua sua cura etiam meruere, vt in hunc vsque diem in vtraque concionandi fungantur officio; in metropolitana quidem, diebus festis, nec non singulis diebus Mercurii tempore anniuersarii Christianorum ieiunii; in Mariana vero, Dominicis, iisque, qui *B. Virgini* sollemnes sunt; in hac vna cum PP. Societatis Iesu; in illa iuxta cum Parocho chori ferrei.

Quin, iidem illi fuere, qui tum magnam Bibliothecæ metropolitanæ partem rapacibus hostis, fana omnia depeculantis, manibus eripuere, publicoque seruauere; prout id non sine elogio, intus supra ianuam illius scripto, memorari, alibi iam notatum.

APPENDIX I

De Conuentu, qui vulgo zur Noth Gottes *dicitur.*

EST locus in Rhingauia, vna a *Rüdishemio* hora, siluam versus, qui vulgo *zur Noth Gottes* nuncupatur.

Appellatur autem hoc nomine, ab imagine Christi Seruatoris ἐν ἀγωνίᾳ γενομένου, siue, vt voce barbara vtar, agonizantis, e ligno sculpta: quam a vasti quodam corporis tauro (cuius cornua etiamnum Rüdishemii in ædibus extinctæ an. MDCLXVIII *Brömserorum* familiæ olim propriis memoriæ caussa adseruari dicuntur) e quercu prægrandi, eodem sita loco, in quo nunc sacra stat ædes, extractam constanti veterum traditione ferunt.

Cuius imaginis vim quum successu temporis multa, eaque, si illos audias, eximia declararent prodigia, factum, vt magno subinde numero religionis caussa huc affluerent vicini iuxta longiusque summoti.

Quorum quidem pietati fouendæ sacellum anno æræ vulgaris M, memoratæ imaginis siue statuæ in honorem, exstructum fuit; eoque, aucta post mirum in modum religione, destructo, fanum amplius altiusque: quod anno MCCCXC ritu inauguratum sacro: prout litteris hac de re eodem anno scriptis latius continetur.

Locum hunc illustris Nobilium *de Brömser* familia Capucinis donauit. Quem cum ipsi an. MDCXX, Celsissimi Archiepiscopi *Ioannis Suicardi* consensu, occupassent, manus asceterio ædi sacræ adstruendo admota: ad quod statuendum, quam modo dixi, familia, honorum virtutisque titulis a multis temporibus iam clara, sumtum, si relatis fides, liberaliter suppeditauit.

APPENDIX II

De monasterio Capucinorum *Bensheimensi.*

QVum Friderico V Electore Palatino proscripto, Eminentissimus Moguntinensium Archiepiscopus, *Ioannes Suicardus*, stradam montanam, *Friderico Victorioso* olim a *Diethero* pignori oppositam, Archidiœcesi vindicasset, id Patribus Capucinis dedit negotii, vt incolas ad Romano-Catholica adducerent sacra.

Incre-

Incredibile autem dictu est, quantum eisdem in opere eo deuorandum fuerit laborum iuxta ærumnarumque. Firmi namque erant animi in tuendis, retinendisque, quibus innutriti fuerant, dogmatibus, qui tractum istum incolebant, oppidani pariter ac agrestes, Patresque tam acri auersabantur odio, vt eosdem vix aspicere sustinerent, tantum abest, vt admiserint, audiuerintque.

Neque tamen animum demittebant illi, sed quo magis repudiabantur, hoc fortius instabant, obsecrando, monendo, vrgendo, doctrinam suæ contrariam pro suggestu refellendo, afflictos ægraque valetudine oppressos inuisendo, dictisque ac solatiis firmando, quamuis non sine multo vitæ periculo. Et cum probe perspicerent, procliuius esse, teneriorum animis, quæ optes velisque instillare, quam natu grandiores conquisitis expugnare rationibus, ad iuuentutem se demittebant, eamque, Electoris mandato, ad lectiones adstringebant catecheticas. Tum vero in siluam excurrebant Othonianam, ad parochias *Fürth*, *Merlebach*, & *Epsteinach*, Pastoribus tum destitutas; in maximo deputantes lucro, si quem a patriis reuocassent opinionibus.

Quum ita tenerior ætas docili arriperet animo primas istas religionis lineas, easque domi studiose recoleret, & grandior sensim manus dedit, ac in Patrum disciplinam conuenit.

Et quamuis postea aliquot per annos, circumstrepentibus armis hostilibus, cessandum fuerit in opere cœpto, pace tamen restituta nil magis Patribus curæ fuit, quam vt extremam negotio manum imponerent. Habebant enim pro non inchoato, quod non esset perfectum.

Et sic tandem integer ille tractus, non nisi paucissimis in auita credendi ratione persistentibus, in ecclesiæ Romanæ concessit obsequium.

Lætus euentu *Ioannes Philippus* Elector anno MDCLII Benshemii aream satis amplam, quam a nobili *Rodensteiniorum* familia acquisiuerat, Patribus tradidit, voluitque, vt in ea pro XII Fratribus statuerent cœnobium, adsignata post, vnde viuerent, e Laurishamensis olim monasterii reditibus pensione quadam siue eleemosyna.

APPENDIX III,

De Conuentu Waltdüræ *instituto.*

QVid prodigii in vico *Dürn* siue *Waltdürn* appellato, circa annum MCCCCVIII acciderit, *Serarius* lib. V rer. Moguntiacar in *Ioanne* II Electore § IX e scripto quodam anno MDLXXXIX Herbipoli curatius excuso retulit.

Exinde vero factum, vt vicini primum, dein longinqui etiam, religionis ducti studio, cumulatim illuc, Deo litaturi, excurrerent.

Quorum pietati cum Parochus loci solus haud ex omni satisfacere poterat parte, sæculo superiori singulis maioribus festis *PP. Capucinos* e *monte Angelorum* vicino ad vicariam in sustinendis sacris muniis operam aduocabat.

Qui læti, hoc ipso occasionem sibimet præberi, suo talento instituendi quæstum, animo libenti eidem præsto erant, verba ad populum faciendo, confitentes audiendo, confessos labeque purgatos sacramento cœnæ reficiendo; nec vllius pertæsi laboris ab anno MDCXXXI, quo permissu Archiepiscopi *Anselmi Casimiri* in loco domicilium sibi statuere (*residentiam* vulgo vocant) Parochis operam prolixo dabant affectu.

Quam illorum in administrandis sacris ac exercendis erga incolas, peregrinosque pietatis operibus alacritatem ac singularem diligentiam expendens Archiepiscopus *Ioannes Philippus*, anno MDCLVIII facultatem eis dedit, ædem Conuentui sacram adstruendi, stabilemque ibi figendi sedem.

Quod non sine eximio religionis incremento factum. Ex eo namque quotannis maiori numero affluebant, qui salutis suæ habebant curam. Vti sane an. MDCC a festo corporis Christi ad octauam vsque (spatio temporis certe perexiguo) quadraginta conuenarum millia, venia erratorum prius impetrata, corpore Dominico pasta fuisse compertum est.

Moguntinorum mereretur pietas, vt sigillatim eorum hic facerem mentionem. Sedenim, cum in *chronico Mariano* § XXX p. 663 iam, quæ hic dicenda forent, attulerim, lectorem eo remitto.

(o)

De origine, fatis, ſtatuque
COENOBII
ALBARVM DOMINARVM.

I
De diuerſis, queis vocatur, nominibus.

APpellatur vulgo *ad Albas Dominas*, vernacula, *zu den vveiſſen Frauen.* Quod quidem nominis iam quadringentis abhinc annis habuit. Superant enim litteræ, anno MCCCXXV datæ, in quibus diſerte *monaſterium ad Albas Dominas* dicitur. Nec aliter in antiqua quadam inſcriptione, quæ in cœmeteriò illius ſupra effigiem *Mariæ Magdalenæ* in muro pictam olim legebatur, nunc autem temporis tempeſtatumque iniuria euanuit, vocabatur. Sic enim ibi;

Diß Cloſter ſtehet in Gottes hand,
Zu S. Marien Magdalenen, den vveiſſen Fravven, *iſt es genant.*

Ceterum nuncupabatur etiam *ad Pœnitentes*, item *monialium S. Mariæ Magdalenæ ad Pœnitentes.* In tabulis ſane, quas ſtatim dabo, legas; *Sorores pœnitentes S. Mariæ Magdalenæ in Moguntia.* Item in aliis *Adolfi II* Archiepiſcopi, de quibus infra § VI, *monaſterium monialium S. Mariæ Magdalenæ ad Pœnitentes in foro gentili.* Rurſus in quibusdam anno MCCCCLXXXI confectis; *monaſterium monialium ad Pœnitentes Ciſterc. Ordinis.* Et quidem ita vocatum fuit a Diua, cui dicatum eſt, viuo ſcilicet illo peccatricum ad meliorem vitæ frugem ſeſe componentium exemplo, *Maria Magdalena.*

II
De eiusdem Patrona.

Dixi, *D. Mariæ Magdalenæ* honori ac patrocinio id dicatum eſſe dedicatumque. Quod licet nemini, vel ob annuam illam ſollemnitatem, qua eius memoriam parthenon pie recolit, ignotum eſſe poſſit, iuuabit tamen afferre ἐπιγραφὴν, iſti, de qua modo egi, *D. Mariæ Magdalenæ* imagini inferne olim appictam;

Sant Maria Magdalena *iſt hie Patron,*
Die vvird alle die vvol belohn,
Die ihre ſünd ruvven . . . .
. . . hergebend zu dieſem buvve.

III
De primis eiusdem incunabulis.

Quo quidem anno primum ædificari cœperit, diſtincte definiri nequit. Nec enim fundationis, vt loquuntur, ſupereſt diploma; nec in veteribus rerum Moguntiacarum chronicis atque annalibus hac de re quid inuenitur vel legitur annotatum. Quantum tamen e tabulis *Hugonis* tit. *S. Sabinæ* Presbyteri Cardinalis eidem conceſſis coniicere licet, circa medium ſæculi XIII cœpit.

En illas!

Vniuerſis Chriſti fidelibus per Allemanniam conſtitutis Fr. Hugo *miſeratione diuina tit.* S. Sabine *Presbyter Cardinalis, Apoſtolice Sedis Legatus, ſalutem in Domino ſempiternam. Quoniam, vt ait Apoſtolus, omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, recepturi prout in corpore geſſerimus, ſiue bonum fuerit, ſiue malum, oportet nos in diem meſſionis extreme operibus miſericordie preuenire, ac eternorum intuitu ſeminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in celis, firmam ſpem fiduciamque tenentes, quoniam qui parce ſeminat, parce & metet vitam eternam.*

Cum igitur, ſicut dilecte in Chriſto filie, Prioriſſa & Conuentus Sororum penitentium S. Marie Magdalene *in Moguntia, nobis exponere curauerunt, eedem eccle-*

ecclesiam & claustrum cum officinis suis, vsibus oportunis edificare ceperint, & ad edificationem huiusmodi, ac sustentationem ipsarum proprie sibi non suppetant facultates, Vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, in remissionem peccaminum vobis iniungentes, quatenus de bonis vobis a Deo collatis pias eis elemosinas & grata caritatis subsidia erogetis, vt per subuentionem vestram opus inceptum valeat consummari, & aliis earum indigentiis prouideri, ac vos per hec & alia bona, que Domino inspirante feceritis, ad eterna possitis felicitatis gaudia peruenire. Nos enim de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad id manus porrexerint adiutrices, XL dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus.

Datum Ingelnheym V Idus Iulii, pontificatus Domini Innocentii Pape IIII anno nono.

IV

De fundatore eius siue auctore.

Is quidam ciuium erat Moguntinensium, vir pius & monasticæ religionis promouendæ studiosus, *Eberzo* nomine: quippe qui virginum sacrarum in vsus cœnobium hoc statuisse, ac certis instruxisse reditibus diserte dicitur in catalogo quodam monasterii inferiali (*Chor-Calender* vulgo) eoque veteri & in membranis scripto; his quidem verbis:

Anno MCCCX, feria tertia ante natalem Domini obiit EBERZO, fundator & conseruator huius nostre † conuersacionis.*

* Forsan *Helvvichius*, qui inscriptionem hanc ex eo, dum supererat (hodie enim haud amplius habetur) excerpsit, numeros inuertit, & pro MCCXC posuit MCCCX.

† *Conuersatio*, monachismus. Vid. *Du Fresne* col. 1323.

V

De Simonis, *Episcopi Vormatiensis, beneficio in Sorores collato.*

Is quidem VI libras Hall. legati nomine cœnobio huic reliquit, hac conditione, vt singulis annis anniuersario suo recurrente sacra debita funebri ritu Sorores peragant; Rectrix vero *nomine consolationis siue pictantiæ* inter præsentes duo maldra siliginis æqualiter diuidat; vt in Priorissæ & Conuentus litteris anno MCCXCI, die virgini Luciæ festa datis, habetur.

VI

De humili cœnobii huius structura subinde in augustiorem mutata.

Et parthenon & templum primitus modica admodum fuere: quæ deinde ad formam tum meliorem, tum ampliorem sunt redacta.

Initium factum a choro Virginum. Quem, cum vitium fecisset, pia quædam matrona, *Catharina* zum *Laderam*, sæculo XV ineunte tum altius exstrui, tum concamerari curauit. Luculento testimonio est inscriptio hæc, arcui superne circum insignia ipsius, tres rosas trabe distinctas referentia, incisa;

Anno Domini MCCCCVIII Katherina *zum* Lateram *me fecit**.

* Id quod ita interpreteris necesse est; *Ordinauit, vt post mortem ita statueretur.*

Quam clarissime vero id prodit λόγος hic ἐπιτάφιος, eidem in choro, a latere ianuæ sacrarii veteris, positus:

Anno Domini MCCCC tercio, IIII Nonas Februarii obiit Katherina *de* Colonia, *dicta* zum Laderam, *structrix chori huius cenobii, in eodem sepulta. Cuius anima requiescat in pace. Amen.*

Neque vero contenta, chorum sustulisse altius, templo etiam adiungi curauit accessionem; opere quidem paullo humiliori, animi tamen ad promouendum religionis cultum propensi indicio satis manifesto.

VII

De noua in templo hoc ara excitata.

Omnium ea vocatur *Sanctorum*, & opus est *Wernheri* dicti *Rorheimer*,

quippe qui vna cum coniuge *Elisabetha* eam anno MCCCXLIV statuit, ad eamque pia liberalitate XXII medimnos siliginis, quotannis in valle Angelica exigendos, contulit. Quo magis autem hæc, quam fecit, perstaret ordinatio, ius Sacerdotem, qui in altari hoc conficeret, præsentandi, sibi, quoad in viuis esset, reseruauit; se vero fatis functo, Abbati Eberbacensi *Wilhelmo*, eiusque successoribus proprium esse voluit; a quibus id secutis temporibus parthenoni concessum.

VIII

De aucto sacrorum in æde hac cultu.

Vt ad intentius Deo seruiendi studium hoc frequentior esset occasio, quæ hic Christo se obstrinxere, Virginibus, *Ioannes II* Archiepiscopus anno MCCCCII, litteris die honori B. Afræ festa Ehrenfelsi datis, X constituit Presbyteros, qui singulis per annum diebus duas, istis vero temporibus, quibus ecclesia tum Christi aduentum recolit, tum XL dierum ante Pascha agit ieiunium, tres Missas pie celebrent.

IX

De templi structura & reparata & exaltata.

Aedem, quam suo *Catharina*, vt modo dictum, sustulerat sumtu, quum succedente tempore labem contraxisset, *Ottilia Rosenbergerin*, cœnobii Antistita, refici curauit, choroque altitudine æquari. Cum autem ad opus, quod agressa erat, multi requirerentur sumtus, peculiares tum ab *Adolfo II* Archiepiscopo, tum a Cardinalium collegio tabulas, quibus stipem ad id pie conferentibus certæ peccatorum indulgebantur condonationes, impetrauit.

Eæ sic habent;

ADOLFVS *Dei gratia sancte Maguntine Sedis Electus & confirmatus, S. R. I. per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector, omnibus & singulis Christi fidelibus, presentium inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Ad ea concedendum promptior -- noster flectitur animus, per que ecclesiarum & monasteriorum fabrice precipue salubrius succurratur. Sane, prout rerum docet experientia, notoriumque extat, qualiter ecclesia siue monasterium monialium* S. Marie Magdalene *ad* Penitentes, *in foro gentili ciuitatis nostre Maguntine, in suis substantialibus, structuris & edificiis ad ruinam tendat, adeo quod, nisi a Christi fidelibus subueniatur, cum facultates proprie, temporum causante qualitate, ad id non sufficiant, verisimiliter reparari, & in esse conseruari nullatenus queat. Vnde nos, pii patris more attendentes, quomodo ipsum monasterium pro personis Deo dicatis & famulaturis, laudabiliter existit fundatum & erectum, inibique per easdem personas cottidie, die ac nocte, hore canonice deuoto obsequio persoluuntur; Eapropter cupientes, vt nostris temporibus idem monasterium ac ecclesia reparentur, & in esse conseruentur, nomenque diuinum ibi perpetuo glorificetur, mandamus per hec scripta vniuersis & singulis Plebanis, Viceplebanis, Capellanis, Presbyteris, & Clericis nostrarum ciuitatis & diocesis in virtute sancte obedientie & sub excommunicationis pena, quatenus factores vel procuratores prefati monasterii, vel quos illius Abbatissa & Conuentus ad id deputauerint, vbi, quando, & quociens expediens fuerit, ac pro ipsarum parte fuerint requisiti, in ecclesiis & capellis eorum in ambone, aliisque locis, dum populus ad diuina audiendum conuenerit, huiusmodi nostras litteras insinuare & publicare, elemosinasque Christi fidelium, & caritatiuum subsidium pro reparatione & conseruatione eiusdem ecclesie siue monasterii petere & recipere libere permittant, ac ad illud eosdem Christi fideles hortari studeant.*

Et vt Christi fideles eo promptiores ad premissa reddantur, quo se, dono gratie celestis vberius conspexerint refertos, omnibus & singulis vere contritis & confessis, qui dicte fabrice manus porrexerint adiutrices, de omnipotentis Dei gratia, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum eius, nec non B. Martini patroni nostri auctoritate confisi, XL dies indulgentiarum de iiunctis eis penitentiis in Domino misericorditer relaxamus; presentibus post biennium a data earundem duntaxat valituris; harum nostrarum, quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio litterarum. Datum in ciuitate nostra Maguntina, die XXI mensis Iulii MCCCCLXIV.

Guillermus *Ostiensis*, Philippus *Portuensis*, Angelus *Prenestinus Episcopi*, Oliuerius *tit.* S. Eusebii, Stephanus *tit.* S. Adriani, Husias *tit.* S. Vitalis, Iohannes Bapt.

Bapt. *tit.* S. Cecilie, Philippus *tit.* SS. Petri & Marcellini *Presbiteri*, *nec non* Franciscus S. Marie noue, & Ioannes Michael S. Angeli *Diaconi*, *miseratione diuina sacrosancte Romane ecclesie Cardinales*, *vniuersis & singulis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis*, *visuris pariter & audituris*, *salutem in Domino sempiternam.*

Gloriosus & excelsus Dominus, *qui sua mundum ineffabili claritate illuminat*, *commouet & excitat cunctos Christi fideles ad benefaciendum*, *vt per opera sua bona*, *que in terris gesserint*, *eterne beatitudinis retributionis premia & munera valeant & mereantur reputare in celis.* *Cupientes igitur*, *vt ecclesia siue monasterium monialium* S. Marie Magdalene *in foro gentili Moguntie Ord. Cisterciens. congruis frequentetur honoribus*, *& a Christi fidelibus in debita veneratione habeatur*, *ac luminaribus*, *libris*, *calicibus*, *& aliis ecclesiasticis ornamentis congrue fulciatur*, *nec non in suis structuris & edificiis conseructur & manuteneatur*, *fidelesque ipsi eo libentius deuotionis causa confluant ad ecclesiam dicti monasterii*, *ac ad fulcimentum*, *conseruationem*, *& manutentionem huiusmodi manus promptius porrigant adiutrices*, *quo ibidem dono celestis gratie conspexerint se refectos*, *de omnipotentis Dei misericordia*, *ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius*, *auctoritate confisi*, *omnibus & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus vere penitentibus & confessis*, *qui dictam ecclesiam*, *ad quam dilectus nobis in Christo*, *Venerabilis Vir*, *Dominus* Adam Piscatoris, *Clericus Moguntinus*, *litterarum officii sacre penitentiarie Apostolice Procurator*, *specialem gerit deuotionis affectum*, *in eiusdem B. Marie Magdalene*, *ac Corporis Christi*, *& annunciationis B. M. V. nec non in die OO. SS. & ipsius ecclesie dedicationis festiuitatibus*, *a primis vesperis vsque ad secundas vesperas inclusiue deuote visitauerint*, *ac ad fulcimentum*, *conseruationem*, *& manutentionem huiusmodi manus porrexerint adiutrices*, *vt prefertur*, *nos Cardinales prefati & quilibet nostrum per se pro singulis festiuitatibus & diebus prefatis*, *quibus id fecerint*, *centum dies de iniunctis eis penitentiis misericorditer in Domino relaxamus presentibus*, *perpetuis temporibus duraturis.*

In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium premissorum presentes litteras exinde fieri, *nostrorumque Cardinalatuum sigillorum fecimus appensione muniri.* *Datum Rome sub anno a natiuitate Domini MCCCCLXXV*, *Indictione VIII*, *die vero XX mensis Aprilis*, *pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri*, *Domini Sixti diuina prouidentia Pape IV anno IV.*

Factum hinc, vt haud pauci ad inchoatum opus explicandum liberales porrigerent manus. Quum sua meruerint beneficentia, vt ad posteritatis propagentur memoriam, non possum, quin quorundam nominatim faciam mentionem.

Conradus Ravv, senior, Cantor maioris, dedit centum florenos.

Henricus Fürstenberg, Patritius Moguntinus, præter quod vnam fenestrarum in loco Conuentus, vt vocatur, parauit, XXX florenos in sumtum erogauit operis.

Fridericus de *Lovvenstein* X contulit florenos; tum vero vnam fenestrarum suo redemit ære.

Ioannes de *Lutrea*, summi templi Ecclesiastes, vir ista ætate admodum celebris, florenos largitus est quinquaginta.

Wolfgangus de *Bicken*, ædis maioris Canonicus, & Vicarius in ecclesiasticis, XXV aureos Rhenenses.

Catharina Becherin, *Georgii Schraub*, Prætoris ciuici vxor, itidem centum, ad exædificandum peristylium.

Catharina Hellerin ducentos.

X

De horto quodam, censuque parthenoni donato.

Anna Rosenbergerin, Abbatissæ *Ottiliæ* soror, qua in pauperes, sacrique homines Ordinis facilitate erat ac beneficentia, cœnobii huius consultura commodis, eidem tum hortum in platea, quæ versus *altum monasterium* extenditur,

suo

suo coemptum ære, addixit, tum censum quinque florenorum annuum de ædibus *zum Laderam* præstandum, ad luminare perpetuum attribuit; posteris non immerito epitaphio hoc commendata;

Anno Domini MCCCCXCIX, VII Kalend. Maii, obiit honesta Matrona, Anna Rosenberg, Ioannis *zum* Iungen *quondam relicta, & Christi pauperum specialis amica. Cuius anima requiescat in pace. Amen.*

XI

De nuperrima eiusdem instauratione & amplificatione.

Ottiliæ vestigia secutura, quæ hodie gregi in parthenone hoc præest, *Anna Elisabetha*, haud parum ad illius formam cultus attulit, ad amplificationem vero incrementi. Quippe anno sæculi huius VII ædem sacram tam nitide instaurari curauit, vt fere noua nunc dici possit. Sequenti vero XVIII eximio pro aduenis domicilio, forum gentile versus, cœnobium auxit; huc sua nunc vertens consilia, vt, qua erga Sorores suas virgines animi est benignitate, & illis habitationem aliquando exstruat, eamque præsenti commodiorem iuxta concinnioremque.

XII

De quibusdam parthenonis huius Rectricibus.

Cum omnes recensere, non plane operæ sit pretium, illas solum huc afferam, quæ vel virtute, vel alia quapiam re dignam sui memoriam reliquerunt.

Gertrudis, Abbatissarum septima, filia fuit *Catharinæ* zum *Laderam*, quam singulari in cœnobium beneficentia fuisse, modo dictum.

Ottilia XXX annos monasterii regimen quam laudatissime gessit. Præter enim quod ædem sacram denuo fere exstruxit, disciplinæ etiam sanctioris in mores gregis sibi commissi reducendæ per fuit studiosa. Cœnobium sane, quod antea cuiuis quasi patebat, anno MCCCCLXXII occlusit, & a mundanæ contagionis illecebris repurgatum ad veteris cultum religionis reuocauit. Nec vlli ad collapsum statum præclare restituendum pepercit operæ, quamuis pleræque sanctimonialium, immo tantum non omnes, omni contra niterentur ausu, & obsequii ignaræ litteras monasterii haud paucas discerperent, ecclesiastici partem ornatus subducerent, procaciterque agerent omnia: quin adscitis aliunde virginibus probatæ vitæ aliis in id incubuit, vt id genus refractarias bonis emendaret exemplis. Quod etiam ex voto tandem perfecit.

Quo studio Moderatrix hodierna parthenonis huius sui commoda curet, iam non sine laude memoratum.

De

De SORORVM D. CLARAE, vulgo *der Reichen Clarissen*, COENOBIO.

I

MOnasterium *D. Claræ* statuerunt ac excitarunt *Humbertus* de *Ariete* (vulgo *Wider*) & *Elisabetha* zum *Iungen*, coniuges. Tabulis sane, quibus *Humbertus Elisabetha* eidem bona sua anno MCCLXXXII transscripserunt, in libro, qui vocabulo in monasteriis curiisque recepto, *das Copial-buch* vocatur, hic præfixus est titulus: *Erste giftung des Stifters* Humberti & Elizabeth. Dein in litteris quibusdam *Iudicum Moguntinensium* inter cetera sic est; *Quondam* D. Humbertus *de* Ariete, *ciuis Moguntinus, fundator monasterii prædicti.*

Fuit autem hic *Humbertus* de *Ariete* patria, vt coniicio, Francofurtensis, domo Moguntinus, *Ciuem* sane *Moguntinum* passim appellari videas. Is vero, dum Moguntiæ ætatem agebat, honoratos in ciuitate magistratus gessit. Anno certe MCCXLIX Iudicis obiit munia. In litteris enim *S.* & *F.* Comitum *de* Leiningen super venditione partis villæ *Bausheim* eidem h. a. facta diserte vocatur *Humbertus" Iudex* de *Ariete*, *ciuis Moguntinensis.* Et in litteris *Philippi* de *Hohenfels* anno MCCLIII signatis; *Ciuitas vero fideiussores constituit* - - - - Christianum *dictum* de Rana, Humbertum *dictum* de Ariete, *Iudices.* Fatis concessit, si epitaphio ei nouissimis his annis posito standum, anno MCCXCII. Vtrum vero eo standum sit, dubites; propterea quod in catalogo Fraternitatis summi templi adhuc anno MCCXCIV *Humbertus* de *Ariete* occurrat. Sepultus fuit vna cum coniuge *Elisabetha* in peristylio monasterii, tumulo simplici: qui tamen proximis his annis, cum domicilium monialium ab Antistita *Ioanna Catharina* de *Münchhausen* ad commodiorem redigeretur structuram, non parum immutatus fuit, peculiari, quam inter epitaphia legere est, inscriptione adiecta.

II

Et quidem anno MCCLXXII id eos exstruxisse perhibet inscriptio, quæ in medio templi occurrit, & sic habet:

qVanDo poLI CLaVes DenVs GregorIVs *atLas*,
& Vasto MIChaeL *oCtaVVs In orbe gVbernat*,
virginis in Claræ *clarum decus extruit ædem*
Humbert *de* Wider, *Francfurti iure Senator*
Lilienstam *dictus*, *simul adiuuat* Elisabetha;
quam Moguntinus Princeps Wernerus *adornat.*

III

Exstructum suscepto *Prouisoris* munere quanto potuit studio idem curauit *Humbertus.* Testimonio sunt litteræ, quas anno MCCLXXVI edidit *Wernthrudis* Magistra, & Conuentus sanctimonialium in *Husen*, Ordinis S. Augustini, Mogunt. diœcesis. *super venditione bonorum in Zornheim*, *consilio* Henrici *Scholastici* & Hartmundi *Canonicorum S. Petri Moguntiæ*, *patronorum*, Wilhelmi *de* Winthove & Billungi *de* Ingelnheim, *Militum*, *familiarium eiusdem monasterii in* Husen, *atque potissimum consensu* Wernheri *Archiepiscopi*, monasterio huic *D. Claræ* facta; quippe in quibus possessionem bonorum illorum nomine

mine monasterii ementis cepisse dicitur *Humbertus* de *Ariete*, ciuis Moguntinus, & *" Dominæ Abbatissæ Ord. S. Claræ Prouisor.*

IV

Quin largis omnino, lautisque possessionibus id anno MCCLXXXII ditarunt & instruxerunt idem *Humbertus* & *Elisabetha.* Dederunt enim ei omnia, quæ habebant bona *in agris, censibus, reditibus, iurisdictionibus, ac rebus omnibus in terminis villarum* Weiterstatt, Astheim, Buvvensheim, Flersheim, Nerstein, Nackheim & Zornheim, Spiesheim, Odernheim, Partenheim & Algesheim, eaque triennio post eidem nouo actu confirmarunt. Testimonio sint tabulæ ipsæ.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis, Amen. Nos Humbertus *dictus de* Ariete & Elizabeth, *Collateralis eiusdem, ciues Moguntini, ad vniuersorum tam presentium quam futurorum notitiam in huius scripti serie cupimus peruenire, quod pari & vnanimi voluntatum nostrarum conniuentia & assensu, precipue ad honorem Dei, & gloriose beate Marie Virginis matris sue, nec non animarum nostrarum, ac omnium progenitorum nostrorum salutis intuitu, vniuersa bona nostra & possessiones, in agris, terris, cultis siue incultis, vineis, pratis, domibus, hortis, areis, censibus, redditibus, iurisdictionibus, ac rebus omnibus quibuscunque, que vel quas in terminis villarum* Weiderstatt, Astheim, * Buvvensheim, Flersheim, Nerstein, Nackheim, Zornheim, Spiesheim, Odernheim, Partenheim, & Algesheim *possidemus, & possedimus in hunc diem, pura & simplici donatione per manus nostras irreuocabiliter iam nunc facta, damus, confirmamus, & resignamus Religiosis nobis sincere dilectis, Domine Abbatisse & Conuentui Sororum Ordinis beate* Clare, *& earum monasterio in* Maguntia, *iure & conditione, quibus bona eadem siue possessiones hacusque tenuimus & possedimus, vna cum equis, iumentis, pecoribus & animalibus, ac vniuersis vtensilibus, que in ipsis reperta fuerint, perpetuo possidenda. Supradicte nostre donationi & collationi expresse & specialiter hoc incluso, quod prefata Abbatissa & Conuentus de bonis in* Nerstein *supradictis, que libere proprietatis iuri subiacent, singulis annis, in omnem euentum, statim post obitum vnius nostrum,* centum & quatuor *maldra siliginis Moguntinensis mensure ad elemosynam pauperum, pro nostrarum, & aliorum, a quibus eadem elemosyna deriuata est, remedio animarum, perpetuo debeant ministrari. De quibus, inquam, centum & quatuor maldris siliginis* sextis *singulis feriis, per circulum anni cuiuslibet, duo maldra panis pauperibus vndecunque aduenientibus, ante portam monasterii sui particulatim distribuant, atque dabunt.*

* Bubenheim

Et ad predicte nostre donationis & collationis, tam publice & sollemniter iam nunc facte, maiorem certitudinem, memoriam & cautelam, memoratis Abbatisse & Conuentui sancte Clare, *ac earum monasterio faciendam, petimus cum instantia, precum nostrarum supplicatione requirentes, litteras presentes sigillis venerabilium Dominorum Iudicum sancte Maguntine Sedis, nec non ciuitatis Maguntine vniuersitati, vna cum appensione sigilli mei predicti* Humberti, *quo ego* Elizabeth *predicta, eius Collateralis, contenta sum, communiri, in euidens testimonium & robur omnium premissorum.*

* de Gudenberg

Et nos prefati Iudices sancte Maguntine Sedis, Eberhardus * *Camerarius, . . † Scultetus, Iudices, Consules & vniuersi ciues Moguntini, ad predictorum* Humberti, & Elizabeth *eius Collateralis petitionum instantiam, sigilla nostra presentibus, in testimonium rei geste, vna cum ipsius* Humberti *sigillo, perdignum duximus appendenda. Acta sunt hec anno Domini MCCLXXXII, ipso die sancti* Georgii *martyris.*

† Iacobus de Waltertheim

Tenore presentium omnibus innotescat, quod cum Humbertus *dictus de* Ariete, *&* Elizabeth *vxor sua, ciues Moguntini, precipue ob honorem DEI & gloriose B. Marie matris sue, nec non animarum suarum, & progenitorum suorum salutis intuitu, vniuersa bona sua & possessiones suas in villis, & terminis villarum* * Weiterstatt, Astheim, Buvvensheim, Flersheim, Nerstein, Nackheim, Zornheim, ** Spiesheim, Odernheim, Partenheim & Algesheim, *cum omnibus attinentiis & iuribus, ac equis, iumentis, pecoribus & aliis animalibus, nec non & cuncta*

cta supellectili attinente, pari & vnanimi voluntate, Religiosis Dominabus, Abbatisse & Conuentui Sororum Ordinis S. Clare, *& earum monasterio in Maguntia, pura & simplici donatione per manus eorum irreuocabiliter facta, contulerint perpetuo possidenda, prout in aliis eorum patentibus litteris, super hoc confectis, & sigillatis sigillis authenticis Dominorum Iudicum sancte Maguntine Sedis ciuitatis Maguntine, ac ipsius* Humberti *proprio sigillo plenius est expressum, iidem* Humbertus, *&* Elizabeth *vxor sua, pro maiori certitudine, & cautela supradicte donationis ab ipsis prefato monasterio, & eius Conuentui facienda, postmodum de bona & libera voluntate eorundem, coram* Henrico *Iudice Maguntino, in figura secularis Iudicii, attestante sibi* Fridemanno, *dicto* Iudeo, *& aliis ciuibus Moguntinis, sub cautione, que* borgen *vulgariter dicitur, se firmiter astrinxerunt, quod ipsi memoratam collationem bonorum & possessionum suarum, predictis Abbatisse & Conuentui, ac earum monasterio, tam publice & solemniter factam, inuiolabilem teneant & obseruent. Et si vllo vnquam tempore, ambo pariter, aut alter eorum, quod absit, contrauenire presumpserint, aut ipsam donationem quomodolibet infringere attentauerint, ipso facto, irremissibiliter, ad solutionem trium millium marcarum denariorum Aquensium, siue Coloniensium, legalium & bonorum, antedictis Abbatisse & Conuentui, ac earum monasterio, pene nomine teneantur; ipsa donatione legitime facta in suo robore firma & rata nichilominus remanente.*

* Villam *Weiterstatt* sibi compararat ab *Eberhardo*, Comite *de* Cazenelnbogen; qui eam olim a Nobilibus *de Franckenstein*, quorum in peculio erat, facta obtinuerat emptione.

** Bona in tractu villæ Spiesheim emerat a *Philippo* de *Bolandia*, vi litterarum signatarum anno MCCLXXV, VII Kalend. Febr.

Et hec uniuersa & singula, quemadmodum sunt premissa, supradictus Henricus, *Iudex, attestante sibi prefato* Fridemanno Iudeo, *coram se in figura secularis Iudicii esse acta, ad requisitionem Domini* Eberhardi, *Camerarii Moguntini, sub professione iuramenti prestiti, publice recitauit.*

Testes aderant huic facto:

Thudo, *&* Iacobus, *Iudices.*
Henricus Walpodo.
Gozo, *filius* Erckenboldi.
Iacobus *ad* Iuuenem Aduocatum.
Iacobus *de* Rosendahl.
Henricus, *filius Camerarii.*
Emercho *de* Macula.
Carolus.
Emercho *dictus* Poto.
Thilmannus Winckelsez;

& quamplures alii ciues Maguntini fide digni.

In quorum testimonium omnium euidentiam pleniorem nos predicti, Eberhardus, *Camerarius,* Henricus, Thudo, Iacobus, *Iudices, &* Henricus Walpodo, *sigilla nostra vna cum sigillo dicti Humberti, presentibus dignum duximus appendenda. Actum anno Domini MCCLXXXV, crastino Inuentionis sancte Crucis.*

V

De cetero *Humbertum* & *Elisabetham* fundatores in conferendis monasterio huic beneficiis imitati sunt plures alii. Quippe *Petermannus* zum *Iungen* & *Margareta*, coniuges, rati, se pie facturos, si monialium in salutem sacrorum augerent cultum, non longe post duo pro Sacerdotibus sæcularibus instituerunt beneficia, cum obligatione ad certas Missas celebrandas; quarum quidem ratione vnicuique constituerunt XXX maldra siliginis annua in villa Dreyss. Quod dum refero, notes, duos istos Sacerdotes, quos *Altaristas* vocant, etiamnum a posteris illorum *zum Iungen* præsentari; *Petermannum* vero & *Margaretam* hac in æde sepulturæ locum nactos. Loquitur id, qui iis in solo ante aram maiorem positus est, lapis sepulcralis, cum figuris illorum, & in medio exsculptis familiæ *zum Iungen* insignibus;

Hic in Domino quiescunt Petermannus *zum* Iungen *&* Greda *de* Bebenhofen, *coniuges, pii fundatores insignium altarium* SS. Ioannis Baptistæ *&* Petri; *nec non* SS. Ioannis Apostoli *&* Catharinæ *in hac ecclesia anno MCCCXI.*

In honorem piorum fundatorum Perillustr. Poster. altarium Patronorum D. Ioannis Hieronymi, *Cæs. Gener. Campi Mareschalli locumtenentis,*

D. Ioannis Maximiliani, *huiusque filii* Hieronymi Maximiliani, L.B. *de* & *zum* Iungen, *in* Baronatu *&* insigniis *de* Bebenhofen *confirmatorum*, *hunc lapidem*, *antiquo sub hoc recondito*, *posuit* Henricus Barz *, *Altarista*, *anno MDCCXI.*

* E Ducatu Luxemburgico, ad S. Albanum Vicarius, qui obiit anno MDCCXIII, d. XXX mensis Iunii.

Wigelo dein de *Wannenbach*, cum vxore sua *Elisabetha*, *Wigelo* itidem *zum Frosch*, cum *Gysela* coniuge, ciues Francofurtenses, anno MCCCXV, Dominica ante Matthæi Apostoli, eidem donauerunt iugerum agri *(eine hube landes)* Edershemii.

Post anno MCCCXXVII, die VI Martii, quæ fuit vigilia beatorum martyrum Perpetuæ & Potentianæ, *Hermannus* de *Wannenbach*, Presbyter, eidem coram *Henrico* dicto de *Friburgo*, Ord. FF. Minorum, sanctimonialibus a moderandis conscientiis, *M. Conrado* de *Augusta*, Clerico, ciue Moguntino, *Petro* dicto zum *Waldertheymer*, & *Philippo* zum *Blasoven*, ciuibus Moguntinis, donatione inter viuos contulit varios in ciuitate Francofurtensi census, *redditus* nimirum *trium marcarum denariorum Colonienſ. super* domo salis *ibidem*, *item mediæ marcæ redditus super quibusdam hortis ibidem sitis ante portam dictam* Burnheimer Port; *item hortum alium ante portam vulgariter dictam* Menzer Port; *quem tunc tenuit pro annuo VII solidorum Hallensium censu dictus* Appel *de* Alsfeld, *cum variis insuper bonis in villa* Vssenkeim *Mogunt. diocesſ. & in oppido* Geylnhausen.

VI

Veteribus e *Prouisoribus* nobis occurrit *Ioannes* de *Lautern*, Ordini Teutonico post adscriptus. Sic namque *Ioannes* de *Heymerstorffe* N.P. in Instrumento quodam; *Anno MCCCLXVI*, *Indictione IV*, *XIII Decembr. stunde vor mich offenen Schriber*, *der Ehrbar Geistliche Man*, *Herr* Iohann *von* Luttern, *eine Dutsche Herre*, " *der vormals Schriber vnd Diener vvas der Geistlichen Frovven zu* S. Claren *zu Meynze*, *vnd nahme das vff sinen Orden vnd vff sin Crucz*, *vnd als hoch ers nehmen solte vnd mogte* &c.

VII

Recentiores inter benefactores *Ioannes Adamus Ebersheym*, cognomento *Carpentarius*, Decanus ad S. Stephanum & Canonicus S. Petri, familiæ suæ vltimus, per donationem, vt loquuntur, mortis caussa, parthenoni huic anno MDCLIII, die XXIX Maii, attribuit sex agri iugera in arena Iudæorum.

VIII

Vt hoc maior templi cultus esset, anno MDCLXX organo pithaulico nouo, eoque egregii plane operis, fuit exornatum, squaloreque detersо renouatum. Docet id inscriptio, supra dictum organum legenda;

Vix sol millenos sexcentos septuaginta
Perfecit circlos, *IOANNE regente PHILIPPO*,
Candore exornor, *sacrata contegor ara.*

De

De *MONASTERIO* S. AGNETIS *in foro gentili.*

I

MOnasterium *S. Agnetis* cœpit sub annum MCCXC. Auctor operis fuit e patritia apud Moguntinos, eaque nobili *Landeckerorum* gente, a domo, quam incolebat, *Conradus zum Korb* dictus. Quod cum alii omnes silentio prætermiserint, notauit auctor libelli, de dissidio Dietherum inter & Adolfum Moguntino, vernacula scripti, & vsque huc inediti. Dum enim, familias Patritiorum Moguntinensium præcipuas recensens, ad *Landeckeros* peruenit, sic quidem pergit: *Die* Landecker. *Das Hauß ist in der* Greben-Gaſs. *Diesen hat das Hauß* zum Korb *gehört. Deren einer hat das Closter zu* S. Agnes *fundirt anno circiter* 1290. *Hatt geheischen* Conrad *zum* Korb, *daselbst begraben* 1299.

Landeckerorum sane hodieque in æde hac *D. Agnetis* visuntur monumenta. In sacello quidem *Michaelis* lapis est *Ortonis* de *Landeck*. Ad formicem vero cryptæ, quæ ad murum patet, *Iacobi* filii his verbis fit memoria: *Anno Domini MCCCLXI ob.* Iacobus *filius* Ortonis *de* Landeck, *ciuis Mag.* & in basi eiusdem, *Margaretæ* nurus sequentibus: *Anno Domini MCCCLXXIX, V Kal. Octobr. ob.* Greda *vxor* Iacobi *de* Landeck.

II

Enimuero, sua inter initia *Cisterciensis* instituti virginibus traditum fuit, & in earum possessione mansit vsque ad tempora Archiepiscopi *Wolfgangi*. Confer huc, quæ sequuntur § VIII.

III

Vulgo *noui monasterii* mactatum fuit appellatione. Patet id ex litteris antiquis quampluribus. Quædam anno MCCXCIII festo Michaelis scriptæ sic incipiunt: *Nos Soror* Gertrudis *dicta, Abbatissa, totusque Conuentus* noui monasterii *in foro gentili in Maguntia, Ordin. Cistercienſ.* Aliæ anno MCCCXXVII, die S. Albani martyris datæ: *Nos Abbatissa, totusque Conuentus sanctimonialium* noui monasterii *in foro gentili, Moguntinæ ciuitatis & dyocesis, Ordin. Cysterc.* Aliæ IV Non. Aug. anno MCCCXIV datæ testem adscriptum habent quendam huius cœnobii Sacellanum, his quidem verbis: Iohannes *dictus* an dem Isenmarck, *Capellanus* noui monasterii *in foro gentili Maguntiæ.*

Dictum tamen etiam fuit monasterium *S. Agnetis.* Sic enim Abbatissa *Agnes* in litteris anno MCCCLXVII, Kal. Iun. perscriptis: *Nos* Agnes *Abbatissa, & Conuentus sanctimonialium* S. Agnetis *&c.*

IV

Vti vero haud defuere, qui commodis id affecere plurimis; ita anno MCCCXLVII *Petrus* dictus ad *Lapidem*, Curio parochialis in villa *Bosenheim*, Missam perpetuam ad altare *vndecim millium virginum martyrum*, & *B. Catharinæ* Virginis instituit, bonis suis ad Sacellani siue Presbyteri, qui eam celebret, sustentationem monasterio dicatis & attributis; ius illum denominandi concessit Rectrici, eiusque contubernio; hac tamen lege adiecta; si locum vacare contigerit, vt intra spatium menstruum idoneum præsentet virum. Sin id negligeret, Abbatis ad *D. Iacobi* esse, vt tum quidem ad munus id obeundum quendam probe præparatum designet.

V

Supra § I sacelli *Michaelis* facta mentio. Illud vero cœpit an. MCCCLXXIX,

teste hac, quam in extimo lapide, fornicem eiusdem claudente, legas, inscriptione: *Anno Domini MCCCLXXIX hæc Capella est erecta.*

VI

Incubuisse olim monasterii huius Sororibus incolis, vt infirmorum agerent curam, vti vetus constansque traditio est, ita non parum firmatur verbis his, quibus *Agnes* Abbatissa in litteris modo dictis vsa: *Nos* Agnes *Abbatissa & Conuentus sanctimonialium* S. Agnetis "*super Hospitale in Maguntia*", *Ordinis Cisterciensis.*

VII

Cisterciensium in possessione fuit vsque ad tempora Archiepiscopi *Wolfgangi*; sed rebus haud parum attritis. Ne dubites, faciunt litteræ Archiepiscopi *Danielis* anno MDLXXII, die XXVIII Aug. datæ, quibus Abbatissæ & Congregationi facultatem concessit, censum altarium *B. M. V.* & *S. Michaelis*, tum temporis vacantium, ad sex annos proxime sequentes, vitam vt hoc facilius tolerare possent, sua ad alimenta conuertendi.

VIII

Atenim, cum ne sic quidem ex angustiis, quibus premebatur, emergeret, *Cisterciensibus* his tandem, felicibus *Wolfgangi* Archiepiscopi auspiciis, surrogatæ moniales ex *D. Augustini* norma viuentes, quibus, quum monasterio *D. Petri* prope Crucenacum religionis caussa extorres agerent, Archiepiscopus *Daniel* circa an. MDLXVIII parthenonem *Eybingensem* incolendum dederat.

Obiter hic notandum, sanctimoniales *B. Augustini* regula deuinctas e claustro *Bubencapella* vulgariter dicto, quod *Crucenaci* erat, anno MCCCCXCV sub *Bertholdo* Archiepiscopo in monasterium *D. Petri* prope *Crucenacum* translatas, sub *Daniele* vero, vt dictum, in exsilium actas esse.

A *Daniele*, quum primum Moguntiam venissent, & in Clusa *D. Margaretæ*, quæ olim sanctimonialium *D. Francisci* de tertia regula fuit, diuertissent, in *Eybingense* cœnobium immissas fuisse, fidem faciunt litteræ eiusdem an. MDLXXV datæ, in codice prolatæ Diplomatico. Id vero circa an. MDLXVIII factum, innuere videntur verba, quæ sanctimoniales hæ effigiei *Danielis*, grati animi ergo, superscripsere: *Daniel Brendel Churfürst zu Maintz fundirte das Iungfrauven-Closter* S. Agnetis, Augustiner Ordens, *als sie von denen Keizern vertriben vvorden anno* 1568. Aliquot sane annis ante, quam *Daniel* litteras dictas anno MDLXXV daret, in Eybingense domicilium traductas fuisse, diserte hæc, quæ ibi habentur, probant verba: *Cum* "ante aliquot annos" *vos, in monasterio* S. Petri *prope Crucenacum existentes, propter noua dogmata expulsæ, nobis vnanimiter supplicaueritis, vt in nostra ditione aliquod monasterium, in quo Ordinis & voti vestri religiosam vitam peragere, diuino cultui vacare, atque ita vestras preces ad Deum fundere liceret, constituere dignaremur; nos* "tunc" *nostri pastoralis officii memores, vestris votis libenter annuimus, vosque in monasterium Eibingen prædictum, vbi paucitas personarum eo tempore erat, ad ampliandum diuinum cultum transtulimus & collocauimus.*

A *Wolfgango* ex Eybingensi asceterio huc translatas, dubitare nos non sinit cautio, de qua statim, Archiepiscopi *Ioannis Adami: Als die geistliche Mutter vnd Conuent* S. Agnetis *gebeten, sintemal ihnen von dem Hochvvürdigen Fürsten --- Herrn* Wolfgang, *gemeldt Closter --- gnediglich anbefohlen, daß sie solches vnd alle desselben zugehörung, recht, vnd gerechtigkeit, zins, gulten, güter, --- gebührlich handhaben* &c.

IX

Immissis possessionem huius ad *D. Agnetem* cœnobii stabiliuit *Ioannes Adamus: Ioannes Suicardus* vero in perpetuum addixit; ille, anno MDCIII, die XXII Octobris tabulis, quarum verba quædam modo attuli, peculiaribus; hic sollemni diplomate anno MDCV die XXV Iulii edito.

X

Ab his dum habitatur, annis proxime præterlapsis, MDCCXV scilicet, XVI & XVII, augustiori mole surrexit claustrum hocce; quippe deiecto veteri domicilio, Sororum in vsus noua a fundamentis habitatio excitata est.

Aedes vero sacra anno MDCCXIX tum ampliata, tum ad aliam plane formam redacta fuit, vt vere noua dici possit.

XI

Ceterum hodie non, vt olim, Abbatiæ monasterium hoc claret dignitate: loci etiam ratione cœnobio *D. Claræ* cedit.

(o)

De

De SORORVM D. CLARAE *de tertia regula*, vulgo *der Armen Clarissen* parthenone.

I

QVi Fratribus Ordinis Seraphici locum Moguntiæ suis impetrauerat precibus, Reuer. admodum *P. Nicolaus Vigerius*, vt similiter pro pauperculis *D. Claræ de tertia regula* Sororibus in eadem aliquem, asceterio suscitando idoneum, obtineret, curæ sibi habuit. Anno proin MDCXIX, quem ante tam benignum facilemque expertus fuerat, Celsissimum Archiepiscopum, *Ioannem Suicardum*, reuerenter conuenit, humilique rogauit prece, hospitiolum eisdem in vrbe concederet.

II

Is, quo religionis inter suos proferendæ flagrabat studio, prona statim annuit voluntate, tam pio viri desiderio paterne collaudato.

III

Quo alacrior factus idem *P. Vigerius*, operam dedit, vt primo quoque tempore Sororum nonnullæ Moguntiam delegarentur. Missæ autem e cœnobio, quod Coloniæ in vico, qui vulgo *die Klöckergasse* dicitur, est, ac festo *Templi Mariæ*, germanice *Marien-tempel*, appellatur, quatuor velatæ, inchoando instituto præ ceteris pares; nimirum *Margareta* de *Gramaye*, *Ottilia Kreichin*, *Hortulana Lindin*, & *Margareta Volmers*, vna cum Laica quædam.

IV

Quæ postquam Moguntiam venerant, nonum in mensem hospitatæ sunt apud matronam piam, honestamque, *Mariam Schadin*, *Georgii Molitoris*, qui Reuerendissimi Collegii metropolitani a secretis fuerat, viduam.

V

Inter hæc vero de claustro sibi statuendo sollicitæ, ad *Ioannis Suicardi*, tanquam benefici prorsus sideris, confugerunt opem; qui vetus *Antonitarum* domicilium eis singulari concessit clementia, ea tamen sub lege, vt Præfecto, qui cum potestate est, vulgoque *der Gevvalts-bott* dicitur, istud tum incolenti, alias emerent ædes.

VI

Quam conditionem læto non minus, quam grato accipientes animo, illi domum, quæ vulgariter *Curia longa*, vernaculo sermone *zum Lang-Hof*, appellabatur, pretio IV M & DCC florenorum compararunt; beneuolo virorum reuerendorum, *Francisci Sangii*, Canonici Capitularis ad D. Stephanum, *Melchioris Herpoll*, & *Ioannis Scheubelii*, in æde metropolitana Vicariorum, adiutæ auxilio: quippe qui paupercularum miserati sortem, tantum iis argenti gratuito proposuere, nil aliud sibi stipulati, quam sempiternam beneuolentiæ huius nauatæ memoriam.

VII

Inde anno sequenti, ipso τῆς ἁγίας μεταμορφώσεως festo, quod die VI Augusti religiose celebrari solet ab ecclesia, a Reuer. *P. Theodoro Reinfeld*, contubernii Seraphici tum temporis Præposito (*Gardianum* vulgo vocant) in istas *Antonitarum*

tonitarum ædes, dextra crucem, sinistra facem ardentem præferentes, auspicato deductæ sunt, *Margareta* de *Gramay* gubernaculis admota.

VIII

Templum ædibus adstructum sordibus adhuc inquinatum erat, & squalore obsitum: in stabulum namque conuersum fuerat equorum. Ad factitanda igitur officia religioni debita sibi delegerunt aulam domus (quæ nunc Sororibus pro cœnaculo est) donec illud cœno putoreque purgatum reconciliaretur.

IX

Die dein, qui *D.* matri *Claræ* in fastis sacer est, sacra primum, magna vtriusque sexus multitudine præsente, celebrato Missæ officio, luculentaque ad populum acroasi habita, in loco hoc perpetrata fuere.

X

Die vero XI Octobris ædes ipsa, ab inquinamentis mundata, *Stephano Webero*, Episcopo Mysiense, & Celsissimi Archiepiscopi in pontificalibus Vicario, rem faciente, denuo consecrata est, honorique *S. Antonii Eremitæ* dicata: ara maiori dedicata eidem *Antonio* & *D. Claræ*; minori, quæ ad dextram est, *B. Mariæ* Virgini ac *Iosepho*; altera, quæ ad sinistram, *D. Francisco* & *Elisabethæ*.

XI

Successu temporis Sorores, ædibus vicinis iusta emptione sibi comparatis, dilatarunt claustrum hoc suum, atque necessarios ad vsus id omni accommodarunt studio. Præcipue vero vitæ sanctimonia, ad auitæ disciplinæ normam, in toleranda æquo animo paupertate, contemnendis mundanæ contagionis illecebris, liberique gloria obsequii, religiose composita, tantum dignationis venerationisque in tam pauperculo monasterio consecutæ sunt, vt e præcipua nobilitate viduæ, virginesque haud dubitarint, ipsiscum spretis mundi diuitiis, honoribus, deliciis, eandem militare militiam.

XII

Illi sane, velo sumto, alias inter nomen dedere, Deoque se deuouere

Anna Vrsula de *Dalberg*, illustri Nobilium de *Walbrunn* sanguine orta, *Wolfgangi Dietheri* de *Dalberg* (cui anno MDCXVIII nupta, non totos quinque menses eocum in coniugio vixerat) vidua, iuuenta quam maxime florens.

Anna Apollonia ab *Ehrntraut*, *Ioannis Philippi* de *Schönenburg* vidua, XX tantum annos nata; quæ sua meruit virtute, vt virginum postea in parthenone hoc eligeretur Magistra.

Maria Apollonia Craz de *Scharpfenstein.*
Maria Clara de *Dernbach.*
Maria Iustina ab *Erthal.*
Vrsula Echterin de *Mespelbrunn.*
Maria Theresia de *Dirmstein.*
Anna Sidonia de *Cronberg.*

XIII

Ceterum currente hoc sæculo asceterium hoc suum insigniter exornarunt Sorores. Quippe anno statim primo nouum sibi statuere domicilium; nec contentæ, sibi prospexisse, quum anno MDCCXII *Catharinæ Bononiensis* nomen fastis Cælitum inscripsisset, orbique sanctum esse iussisset *Clemens* Pontifex XI, eidem Diuæ, religionis incensæ studio, haud inelegans in templo condidere sacellum.

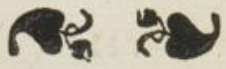

De

De CONGREGATIONE B. MARIAE VIRGINIS, *Ordinis D. Augustini.*

I

Ongregatio sanctimonialium *B. M. V.* Ordinis *D. Augustini* Lucemburgo huc traducta fuit. Occasionem dedere Eminentissimi Archiepiscopi & Principis Electoris, CAROLI HENRICI, illustri *Metternichiorum* prosapia orti, ambæ sorores, animi non minus virtutibus ac ornamentis, quam prisci generis imaginibus spectatæ, *Anna Magdalena*, & *Anna Margareta*; quarum illa in illustrem *Waltbottiorum* a *Bassenheim*, hæc vero in *Sickingiorum* elocata fuit gentem. Illæ siquidem, dum ætate teneriori Lucemburgi animi capiebant cultum, ab iis tam egregie tum sapientiæ præceptis, tum artibus, quæ illustri loco natas decent, imbutæ fuerunt, vt aliis sui sexus singulari essent exemplo. Nil igitur magis optabant, quam vt in his etiam oris id genus Congregatio honestam adipisceretur sedem, vt esset, vbi ad pudicitiam, moresque femineo sexui conuenientes formarentur & plebeii generis & nobili sanguine prognatæ puellæ, virginesque. Quod optabant, fratri tandem exponebant, maximo rogantes opere, illiusmodi virgines magistras Moguntiam euocaret.

II

Damnauit voti tam æqua petentes Elector frater, ac scriptis Lucemburgum litteris, omni clementia refertis, quasdam huc mitti petiit. Nec frustra. Id enim operam dabat, quæ ibi Congregatio est, vt primo quoque tempore nonnullæ, operi præter ceteras pares, huc delegarentur.

III

Missæ autem fuerunt Veneranda Mater, *Maria Vrsula Kuhnin*, in contubernio Lucemburgensi tum *Superior*, vt vulgo loquuntur;

Mater *Anna Carolina* de *Reichling*,
Mater *Maria Clara* de *Reichling*,
Mater *Anna Margareta* de *Haen*,
Soror *Maria Xaveria* de *Baillet*,
Soror *Maria Victoria* de *Anethan*,

vna cum laica quadam, quæ illis seruitia præstaret.

IV

Quæ cum Moguntiam venissent, ad sanctimoniales *D. Agnetis* diuerterunt, omni humanitatis atque officii genere exceptæ.

Diem autem, dum in itinere erant, supremum obierat, cuius post Deum nitebantur patrocinio, Celsissimus Elector *Carolus Henricus*, nunquam nobis sine laude nominandus. In silentio igitur ac spe, donec nouus fastigio Moguntinensi imponeretur Pontifex, abditæ quasi atque in occulto, vt par erat, componebant animum.

V

Dum sic in exspectando erant, Eminentissimus *Anselmus Franciscus*, *Carolo Henrico* successor datus, sub initium anni MDCLXXX suam eis promittebat opem; *Ioannes Reinhartus Mörzer* vero, Decanus Collegii B. M. V. *ad gradus*, vir Christianæ pietatis præcipua quadam laude celebris, in hoc maxime sollicitus erat, vt quamprimum habitationem iis compararet, quo informandi facere possent initium, sibique ciuium conciliare animos. Visum autem, vetus

Reuerendissimorum *Suffraganeorum* domicilium, D. *Quintini* templo vicinum, iis addicere. Rem prope iam explicatam perturbabat, qui id ipsum olim conduxerat, inquilinus. Neque enim poterat adduci, vt ante diem eodem emigraret. In rationem igitur versa necessitas. Placuit nimirum Virginibus, interea loci in antris domus, armentis alias paratis, stabulari, seseque tenere. In quæ etiam peruigilio nascentis in stabulo Christi Seruatoris immigrabant, haud exiguum ex eo solatium reportantes ac oblectamentum.

VI

Cum inibi per triennium larem habuissent sedesque, anno MDCLXXXIII, die II Aprilis, Celsissimi Electoris permissu, ædes, quæ vulgo *das Dicktische Hauß* appellabantur, sibi coemerunt, ac necessarios ad vsus accommodarunt.

Conclauibus paratis, sacrarioque domestico ad officia religioni debita factitanda, peragendaque, tertia in contignatione adornato, e veteri ista domo exiuere, & intra sacros huius parietes non sine animi lætitia se inclusere.

Steterunt autem hoc sub tecto plures annos, sorte nimirum contentæ sua, iuuentutemque rebus optimis omni instituerunt diligentia.

VII

Quo factum, vt locus iste temporis progressu recipiendis, quæ in disciplinam ac conuictum admitti requirebant, puellis atque virginibus haud amplius sufficeret. Nouum igitur ac laxius ædificium a fundamentis statuendi consilium cepere. Quo inito, opus auspicatæ sunt anno MDCXCIX, Februario præcipite, primum in fundamento lapidem componente *Edmundo Geduld* de *Iungenfeld*, Decano B. M. V. *ad gradus*, Reuerendissimo nunc Eminentissimi Archiepiscopi in pontificalibus Vicario.

Operi cum manus accessisset extrema, sacello, quod adstruxerant, dominica XV post Pentecostes festum, quæ in XX Septembr. tum incidit, Reuerendissimus in Christo Pater *Matthias Starck*, Episcopus Coronensis, magna cæremoniarum dignitate dedicationis impertiuit religionem. Loquitur id in rei memoriam consignatum hoc testimonium:

Consecratum est sacellum Congregationis B. M. V. *Mogunt. a Reuerendissimo ac Perillustri* D. Matthia Starck, *Episcopo Coronensi, Suffraganeo Moguntino, MDCXCIX, Dominica XV post Pentecost. quæ incidit in diem XX Septembr. in honorem* Dei omnipotentis, B. Mariæ Virginis, *&* OO. SS. *specialiter autem in honorem* S. Michaelis Archangeli, *&* OO. SS. Angelorum, *eiusdemque tria altaria in honorem* Dei omnipotentis, B. M. V. *&* OO. SS. *specialiter autem primum, id est*, summum *&* medium *in honorem* S. Michaelis Archangeli *&* OO. SS. Angelorum. Secundum, *quod collaterale ad latus sinistrum introitus, ad honorem & titulum sacræ familiæ* Iesu, Mariæ, Iosephi, Ioachimi *&* Annæ. Tertium *autem, quod collaterale ad latus dextrum introitus, in honorem* sacratissimi cordis IESV.

VIII

Inter capita voti, quod solenniter emittunt, quæ huic nomen dant familiæ, est; in disciplinam sese recepturas, quotquot se dare velint, puellas, adolescentulas, primo ætatis flore virgines, ignobiles, nobiles, optimisque eas institutis formaturas, sapientiæ diuinæ potissimum ac pietatis præceptis; dein moribus commodis, incundaque suauitate temperatis; tum vero artibus iis, quæ sexui femineo & necessariæ sunt & ornamento: idque gratis ac sine didactro, vt hoc magis omnibus ad discendum pateat aditus.

IX

Rem anonymus *aureæ Moguntiæ* scriptor § XIV sect. IV n. XIV p. 225 his exequitur verbis: *Congregatio B. V. postremis hisce annis inducta Magdalenæ Martham iungit, actiuam contemplatiuæ, optima parte delecta. Vni necessario vacat per ascesin quotidianam: choro etiam concinne adornato. Inde sollicita est, sine turbatione, erga plurima: teneriori puellarum ætati gratis instituendæ, non vernaculis solum litteris, sed maxime gallicæ linguæ elegantia, ac nitidioribus textrinæ, aliisque artificiis instruendæ sese impendit, iisque pietate ac morum gratia pulcre consertis.*

ADDI-